

GOTTHOLD
EPHRAIM LESSING

DÜZYAZI FABLLAR

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN: ZEHRA AKSU YILMAZER

Genel Yayın: 4492

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

GOTTHOLD EPHRAIM LESSING
DÜZYAZI FABLLAR

ÖZGÜN ADI
FABELN IN PROSA

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN
ZEHRRA AKSU YILMAZER

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, MAYIS 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-824-7 (CİLTİ)
ISBN 978-605-295-823-0 (KARTON KAPAKLI)

BASKI-CİLT
DERYA MÜCELLİT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/80-81 TOPKAPI
ZEYTİNBURNU İSTANBUL
Tel: (0212) 501 02 72 - (0212) 501 35 91 Faks: (0212) 480 09 14
Sertifika No: 40514

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

GOTTHOLD EPHRAIM LESSING

DÜZYAZI FABLLAR

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
ZEHRA AKSU YILMAZER

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Çevirmenin Notu

Goethe Institut'un İstanbul'daki o güzel kütüphanesinde eski ustaların kitaplarını karıştırırken Gotthold Ephraim Lessing'e de uzandı elim. Almancayı yeni yeni öğrenirken o antika diliyle beni hep ürkütmüş olan Lessing'in uçuk mavi, bez ciltli kitabının sayfalarında gezinirken bu sefer çağdaşımış gibi geldi bana ve bilge fabllarına kaptırıverdim kendimi. Evet, dili eski, ifadeleri yer yer çapraşıktı ama kafa yorduğu konular hâlâ ne kadar da günceldi, tragedyaların makus talihi fabllarda da aynen yaşamaya devam ediyordu, insan dediğimiz varlık pek de değişmemişti galiba. En ilgin-ci de Lessing yüzyıllar ötesinden gülümsetiyor, eğlendiriyor, düşündürüyordu. Klasik bir çevirmen tavrıyla "Çevrilebilir mi acaba?" diye düşündüm, ama Lessing'in fablları şimdiye kadar çevrilmemiş olamazdı herhalde. Yanılmışım... Keşfi-mi heyecanla paylaştığım sevgili editörlerimi ikna etmeye hazırlanıyordum ki, gerek kalmadı, Lessing bir anda ara-mıza katılmış, muzip tebessümü hepimizin gözünde canlan-mıştı. Ve Lessing'in bu kitabın önsözünden aldığım ifade-siyle: "Bütün bunlar en nihayetinde nereye vardı dersenez: İşte, elinizdeki kitaba!"

Kitapta yer alan Yunanca, Latince ve Fransızca alıntıla-rın çevirisinde desteklerini esirgemeyen sırasıyla Ari Çoko-na, C. Cengiz Çevik ve Hande Koçak'a da teşekkür ederim.

Eleştirel düşüncesiyle Alman Aydınlanması'na damgasını vuran 1729 doğumlu hümanist Gotthold Ephraim Lessing'in tiyatro oyunları o kadar meşhur ve zamanlar ötesidir ki, Alman tiyatrolarının repertuvarının başköşesindeki yerini bugün de korumaktadır. Fabl teorisiyle kendine özgü bir fabl anlayışı geliştiren ve –TDK'nın “fabl” a bulduğu karşılıkla söyleyecek olursak– “öykünce”lerini eğitimin ve özgür düşüncenin hizmetine sunarak Aydınlanma'nın mücadele araçlarından biri haline getiren büyük yazar, şair, filozof, gazeteci, eleştirmen Lessing her şeyden önce insanlar arasındaki eşitliği ve özgür aklın gücünü savunur. Goethe'nin de çok etkilendiği Lessing'e göre, insanın görevi iyiyi, güzelliği ve doğruyu aramak, birbirini sevmektir. Bu yolda bize de aydınlık ve güzellik saçması dileğiyle...

Nisan 2019
Zehra Aksu Yılmaz

Önsöz

Epey zaman önce yazılarıma eleştirel bir gözle baktım. Yazdıklarımı tamamen yabancı ürünler zannedecek kadar unutmuştum. Onlara dair söylenebilecek tüm kötü lafların da henüz yeterince söylenmediğini düşünüyordum ve ilk infial anında hepsini reddetmeye karar verdim.

Bu kararı uygulamak elbette çok zor olmazdı benim için. Zira yazdıklarımı, onları herhangi birine karşı savunma zahmetine girecek kadar önemsememiştim hiç, ama savunmaya kalksaydım da, şu ya da bu kişinin çoğu zaman fazlasıyla acınası saldırısını savuşturmak epey eğlenceli ve kolay olurdu. Bütün bunlara, gençliğimdeki kusurlarımı şimdi çok daha iyi metinlerle unutturup telafi edebileceğim hissi de ekleniyordu.

Fakat ben bunları düşünürken, aklıma sevgili okurlarım geldi... Okurlarımın takdir ve teveccühlerini buna *hiç* layık olmayan bir şeye boşu boşuna harcamakla suçlanmalarına bizzat mı fırsat verecektim? Onların beni hoşgörüyü teşvik etmeleri, başka türlü davranmamı gerektiriyor. Okurlarımın takdir ve desteğini en azından sonradan haklı çıkarmak için daha fazla çaba sarf etmem, yazılarıma hakikaten talihli bir elle güzel şeyler katabildiğimi, onların bunu çok önceden gördüğünü teslim etmem ve bunun hakkını vermem lazım. – Böylece ben de, ilk başta *reddetmeye*

kalktığım yazılarımı mümkün mertebe *geliştirmeye* karar verdim... Ne zor bir iş!

Hiçbir şiir türüyle *fabllar* kadar meşgul olmamıştım. Şiir ve ahlakın bu ortak mecrasında gezinmek hoşuma gidiyordu. Eski ve yeni fabl yazarlarının hemen hemen hepsini, en iyilerini de birkaç defa okumuştum. Fabl kuramı üzerine çok kafa yormuştum. Yeni yazarların, Aisopos'un dosdoğru hakikate götüren yolundan ayrılıp geveze bir anlatımın şatafatlı patikalarına sapmalarına kaç kez hayret etmiştim. Yaşlı Frigyalının o sade tarzında bir sürü fabl denemem de olmuştu... Kısacası kendimi bu alanda o kadar zengin hissediyordum ki, fabllarıma biraz çabayla yepyeni bir karakter verebileceğimi sanıyordum.

Hemen işe koyuldum... Fakat bu işin kolay olduğunu düşünmekle ne kadar yanıldığımı en iyi ben bilirim. Okumalar esnasında sırf hafızaya güvenilemeyerek kâğıda dökülmüş notlar; bir ifadeye büründürülemeden *sahip olmakla* yetinilmiş düşünceler; sadece elini alıştırma için cüret edilmiş denemeler.. bir *kitap* olmaktan henüz çok uzaktı. Bütün bunlar en nihayetinde nereye vardı dersiniz: İşte, elinizdeki kitaba!

Bu kitapta eski fabllarımdan sadece altısı var; muhafaza edilmeyi en çok hak eden düzyazı fabllar bunlar. Kafiye olanlar başka bir kitabı beklemek zorunda. Çok tuhaf kaçmayacak olsaydı, onları da düzyazıya çevirirdim.

Bu arada, aslında hangi bakış açısıyla okunmak istediğimi söyleyecek değilim elbette, ama okuruma fabllarımı *Abhandlungen*¹ ile birlikte değerlendirmesini tavsiye ederim. Zira ne fablları ne de incelemeleri çok iyi yazmış olmasam da, her ikisi de aynı dönemde aynı zihinden doğduğu için birbirlerini o kadar çok beslediler ki, ayrı ayrı ve uzaktayken kendileri olmaları mümkün değil artık. Okurum bu

---

1 *Abhandlungen über die Fabel* (Fabl Üzerine İncelemeler) kitabından söz ediyor. (ç.n.)

tavsiyeye uyduğunda kurallarım ile uygulamanın her zaman örtüşmediğini keşfederse eğer: başka ne olacaktı ki? Dehanın kendi burnunun doğrusuna gittiğini, kurallara nadiren uyduğunu ve kuralların dehanın coşkun taşkınlıklarını biraz budayabileceğini, ama asla engellememesi gerektiğini okurum da çok iyi bilir. Ezcümle, fabllarda *kendi* zevkini, incelemelerde ise *benim* nedenlerimi arasın okurum...

Eserlerimin diğer tüm türleriyle de aynı şekilde yol almak isterdim. Gereksiz bulup attıklarımın yerine koyabilecek kadar malzeme var elimde. Ama nerede o vakit, o huzur... Fakat yeter! Zira bu *ama* lafının hiçbir önsözde yeri olamaz, hem okur da kendisini bu gibi meselelerde de sırdaşı yapmak isteyen bir yazara nadiren şükran duyar... Sanatçı çabaladığı, fikirlerini topladığı, seçtiği, düzenlediği ve planladığı sürece, gebeliğin kendi kendini ödüllendiren coşkularının tadını çıkarır. Ama bir adım ileri gidip de kendi yarattığı eserini kendi dışında da var etmeye kalktığında, cesaretlendirilmeden pek de üstesinden gelemediği doğum sancıları başlar...

Birinci Kitap

I Hayal

Ormanın ıssız derinliklerinde, konuşan hayvanlara sık sık kulak kabarttığım yerde şırıl şırıl akan şelalenin yanı başına uzanmış, masallarımdan birini, La Fontaine'in neredeyse şımarttığı fabllara çok yakışan o zarif şiirsellikle süslemeye çalışıyordum. Düşünüyor, karar veriyor, vazgeçiyordum, kor gibi yanıyordu alnım... Boşunaydı, kâğıt bomboş kalmıştı. Öfkeyle ayağa fırladım; ama o da ne! Bir anda ortaya çıkmıştı fablların ilham perisi, karşımda duruyordu işte.

Gülümseyerek şöyle dedi:

“Öğrenci, nedir bu nankör çaba? Hakikat fablın zarafetine ihtiyaç duyar, ama fablın kafiye'nin zarafetine ihtiyacı var mı? Baharatı baharatlamak istiyorsun sen. Şairin icat etmesi kâfi; nakletmek tarihçinin, anlam vermek de filozofun işi.”

Cevap vermek isterken ben, kayboldu ilham perisi.

“Kayboldu mu?” diye sorduğunu duydum bir okurun. “Bizi kandırırken biraz daha inandırıcı olsan keşke! Beceriksizliğinin sudan bahanelerini ilham perisine söyletmek de neymiş! Bayağı bir hile bu gerçi...”

Harikasın okurum! İlham perisi falan görünmedi bana. Basit bir fabl anlattım sadece, sen de kendin anladın kısas-

dan hisseyi. Kafasındaki vehimleri tanrısal bir hayalin kehanetine yoran ne ilk ne de son kişiyim ben.

II

Hamster ile Karınca

“Siz, zavallı karıncalar,” dedi bir hamster. “Azıcık yiyecek toplamak için bütün bir yaz çalışıp didinmenize değer mi? Siz bir de benim erzakımı görseniz!..”

“Dinle,” diye cevap verdi bir karınca, “eğer ihtiyacın olandan fazlaysa erzakın, insanların seni bulmak için toprağı kazmasını, yuvanı yıkmalarını ve talancı açgözlülüğünü sana hayatınla ödetmelerini hak ediyorsun demektir!”

III

Aslan ile Tavşan

Ορρωδεῖ ὁ ἑλεφας κεραστην κριόν και χοίρου βοην.²
Ἀλεκτρονα φοβεῖται ὁ λεων.³

Aslanın biri şirin bir tavşanla arkadaşlık etmeye gönül indirmişti. “Siz aslanların,” diye sordu bir gün tavşan, “zavallı bir horozun ötüşünden korkup kaçtığınız doğru mu?”

“Evet, doğru,” diye cevap verdi aslan, “bizim gibi büyük hayvanların istisnasız hepsinin zayıf bir tarafının olduğu bilinen bir şey. Mesela bir domuzun böğürtüsünden korku ve dehşete kapılan fili de duymuşsundur..”

“Sahi mi?” diye sözünü kesti tavşan. “Biz tavşanların köpeklerden neden bu kadar korktuğunu anladım şimdi.”

---

2 (Yun.)“Fil, koçun boynuzlarından ve domuzun böğürtüsünden korkar.” (Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, I. Kitap, 38. Böl.)

3 (Yun.) “Horozdan korkar aslan.” (A.g.e. III. Kitap, 31. Bölüm.)

IV

Eşek ile Av Atı

Haddini bilmez eşeğin biri bir av atıyla yarışa kalkmıştı. Yarışta tam anlamıyla çuvallayan eşekle herkes dalga geçip alay etti. “Neden böyle olduğunu anladım,” dedi eşek, “birkaç ay önce ayağıma diken batmıştı, hâlâ canım yanıyor.”

“Kusura bakmayın,” dedi Vaiz Liederhold, “bugünkü vaazım Mosheim’a⁴ özenen birinden beklenecek kadar esaslı ve etkileyici olamadıysa eğer; sizin de fark ettiğiniz gibi, boğaz ağrısından mustaribim, hem de sekiz günden beri.”

V

Zeus ile At

Καμηλον ὡς δεδοικεν ἵππος, ἐγνώ Κύρος τε καὶ Κροισίος.⁵

“Ey hayvanların ve insanların babası,” diyerek Zeus’un tahtına yaklaştı at, “dünyayı süslediğin mahlukların en güzeli olduğum düşünülüyor ve kendimi beğenmişliğim beni de buna inanmaya zorluyor. Fakat düzeltilmesi gereken yönlerim de yok mu benim?”

“Peki sence nelerin düzeltilmesi gerekiyor? Söyle bana, görüşlere açığım ben,” dedi iyi niyetli Tanrı ve gülümsedi.

“Belki,” dedi at, “bacaklarım biraz daha uzun ve ince olsa daha hızlı koşardım; uzun bir kuğu boynu da yakışırdı bana; daha geniş bir göğüs gücüme güç katardı ve madem en sevgili mahlukun insanı taşımakla görevlendirdin beni, yardımsever binicinin sırtıma koyduğu eyerle yaratılmış olabilirdim.”

4 Johann Lorenz von Mosheim (1694-1755): Ünlü Alman vaiz ve ilahiyatçı. (ç.n.)

5 (Yun.) “Atın deveden korktuğunu Kyros da biliyordu Kroisos da.” (Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, III. Kitap, 7. Böl.)

“Pekâlâ,” dedi Zeus, “azıcık sabret! Zeus ciddi bir yüz ifadesiyle yaradılışın kelimesini söyler söylemez toza hayat aktı, madde maddeyle karıştı ve birden... tahtın önünde çirkin bir deve duruyordu artık.

At kendine bakınca dehşet ve tiksintiden tir tir titremeye başladı.

“İşte sana ince uzun bacaklar,” dedi Zeus, “uzun bir kuğu boynu; al sana geniş bir göğüs, hem doğuştan eyerlisin artık! Seni bu şekle sokmamı istememiş miydin ey at?

At hâlâ titriyordu.

“Haydi git şimdi,” diye devam etti Zeus, “bu seferlik cezalandırılmadan dersini almış ol. Küstahlığını arada bir pişmanlıkla hatırlaman için hayatını bundan böyle yeni bir mahluk olarak sürdür –Zeus deveye hışımla baktı– ve at da ürpermeden bakamasın sana.”

VI

Maymun ile Tilki

“Benim taklit edemeyeceğim kadar becerikli bir hayvan söyle bana!” diye böbürlendi maymun tilkiye.

Tilkiyse şöyle karşılık verdi:

“Sen de bana, seni taklit etmeyi düşünebilecek kadar zavallı bir hayvan söyle.”

Ey ulusumun yazarları!.. Daha açık konuşmam gerekiyor mu?

VII

Bülbül ile Tavus Kuşu

Dost canlısı bir bülbülün ormanın şarkıcıları arasında pek çok hasetçisi vardı ama hiç arkadaşı yoktu. “Belki de başka cinsler arasında arkadaş bulurum,” diye düşündü bülbül ve uçup tavus kuşunun yanına dostça kondu.

“Güzel tavus kuşu! Sana hayranım...”

“Ben de sana tatlı bülbül!”

“Haydi arkadaş olalım o zaman,” dedi bülbül, “birbirimizi kıskanmamıza da gerek yok; ben kulağı okşuyorum, sen de gözü.”

Bülbül ile tavus kuşu arkadaş oldu.

Nitekim Kneller ile Pope da, Pope ile Addison’dan⁶ daha iyi arkadaştı.

VIII

Kurt ile Çoban

Çobanın biri korkunç bir salgın yüzünden tüm sürüsünü kaybetmişti. Bunu öğrenen kurt çobana başsağılığına gitti.

“Çoban,” dedi kurt, “başına böyle korkunç bir felaket geldiği doğru mu? Sürünün tamamını kaybetmişsin, öyle mi? Ah, o tatlı, munis, yağlı sürü! Üzüntüye boğdun beni, kanlı gözyaşları dökmek geliyor içimden.”

“Çok sağ ol Üstat Isegrim,”⁷ dedi çoban. “Görüyorum ki, pek yufka yürekliisin.”

“Hakikaten öyledir,” dedi çobanın köpeği Hylax, “ama komşusunun felaketinden bizzat zarar gördüğünde.”

IX

At ile Boğa

Atak bir oğlan coşkun bir atın üzerinde yel gibi gidiyordu. Bunu gören vahşi bir boğa ata seslendi:

---

⁶ Godfrey Kneller (1646-1723) döneminin meşhur portre ressamlarından biri, Alexander Pope (1688-1744) 18. yüzyılın en büyük İngiliz şairlerindendir. Joseph Addison (1672-1719) ise Aydınlanma çağıının ilk dönemine siyasetçi ve deneme yazarı olarak da damgasını vuran önemli bir şairdi. (ç.n.)

⁷ 10. yüzyıldan beri kullanılan bu erkek ismi fabllarda kurdun adı olmuştu. (ç.n.)

“Ayıp ayıp! Ben asla izin vermezdim beni bir oğlanın yönetmesine!”

“Ben veririm,” dedi at. “Bir oğlanı sırtımdan atmak bana nasıl bir onur kazandırır ki?”

X

Ağustosböceği ile Bülbül

“Seni temin ederim ki,” dedi ağustosböceği bülbüle, “şarkılarıma hayran olan çok kişi var.”

“Söylesene kimmiş onlar?” diye şakıdı bülbül.

“Tarladaki çalışkan çiftçiler,” dedi ağustosböceği, “beni zevkle dinliyor; insanlar cumhuriyetindeki en faydalı kişilerin onlar olduğunu inkâr edecek değilsin herhalde?”

“Bunu inkâr edemem,” dedi bülbül, “yine de onların takdiri gururlandırmasın seni. Akılları fikirleri işlerinde olan dürüst insanlarda ince hassasiyetler olmaz pek. O yüzden, flütüyle tatlı nağmeler çalan, tasasız çoban da sana hayranlıkla kulak kabartana kadar şarkınla böbürlenme.”

XI

Bülbül ile Atmaca

Bir atmaca şakıyan bir bülbüle saldırdı.

“Bu kadar güzel ötüyorsan,” dedi, “kim bilir tadın ne harikadır!”

Atmacanın bu sözleri alaycı bir küstahlıktan mı kaynaklanıyordu, yoksa aptallıktan mı? Bilmiyorum. Ama dün şöyle bir laf duydum: Bu kadar eşsiz şüirler yazan bir kadın kim bilir ne tatlıdır! Hah işte bu kesinlikte aptallıktı!

XII

Savaşçı Kurt

“Toprağı bol olsun,” dedi genç bir kurt, “babam gerçek bir kahramandı! Az mı korku saldı buralara! İki yüzden fazla düşmanın sırayla hakkından gelerek kara ruhlarını cehenneme yolladı. Sonunda birine yenilmesine şaşmamak ne mümkün!”

“Cenazede konuşma yapan biri de bu sözleri ederdi,” dedi tilki, “ama soğukkanlı tarihçi şöyle derdi: Sırayla hakkından geldiği iki yüz düşman koyunlar ve eşeklerdi; mağlup olduğu tek düşman ise saldırmaya cüret ettiği ilk boğaydı.”

XIII

Anka Kuşu

Uzun asırlardan sonra Anka Kuşu yine ortalıkta boy göstermeye heveslendi. Ortaya çıkar çıkmaz tüm hayvanlar ve kuşlar Anka Kuşu’nun etrafına toplandı. Fal taşı gibi açılmış gözlerle onu seyrediyor, hayretten hayrete düşüyor, hayranlıkla övgüler düzüyorlardı.

Fakat bir süre sonra hayvanların en iyileri, en dost canlıları birbirlerine acıma dolu bir ifadeyle bakarak iç geçirdiler: Zavallı Anka Kuşu! Onun kaderi de ne sevgili ne dost sahibi olmakmış, zira türünün tek örneği!

XIV

Kaz

Kazın birinin tüyleri, yeni yağmış karı utandıracak kadar beyazdı. Tabiatın kendisine bahsettiği bu göz kamaştırıcı hediyeyyle gurur duyan kaz, aslında bambaşka biri, bir kuğu ol-

duğuna inanıyordu. Kendi türünden uzak duruyor, mağrur bir edayla gölde tek başına yüzüyordu. Boynunu kâh iyice havaya uzatarak kısalığını belli etmemeye çalışıyor, kâh iyice eğerek Apollon'un kuğusunun o görkemli kavisine sahipmiş gibi göstermeye gayret ediyordu. Fakat hepsi boşunaydı; boynu kazık gibiydi ve kaz ne kadar çabaladıysa da kuğu olamadı, gülünç bir kaz olarak kaldı.

XV

Meşe ile Domuz

Obur bir domuz yüksek bir meşe ağacının altında durmuş, ağacın yerdeki meyveleriyle kendini besiyeye çekiyordu. Palamudun birini ağzına atarken, öbürünü gözüyle yalayıp yutuyordu.

“Nankör hayvan!” diye bağırды sonunda meşe ağacı. “Benim meyvelerimle besleniyorsun da bir kez olsun başını kaldı-
rıp bana minnettar bir ifadeyle bakmaktan imtina ediyorsun.”

Domuz bir an duraladıktan sonra şöyle homurdandı:

“Palamutlarını benim için düşürdüğünü bileydim, min-
nettar bakışlarımı eksik etmezdim.”

XVI

Yabanarıları

Ἰππος ἐρριμμενος σφηκίων γενεσις εστιν.⁸

Cesur binicisinin altında vurulup giden bir savaş atının o muhteşem bedeni çürümenin tahripkâr ellerine bırakılmıştı. Daima faaliyet halindeki tabiatın birine can vermesi için bir diğerinin harabesine ihtiyacı vardır. Nitekim bu atın kokuş-
muş leşinden de genç bir yabanarısı sürüsü havalandı.

8 (Yun.) Ölü bir at, yabanarılarının kuluçka yeridir. (Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, I. Kitap, 28. Böl.)

“Ah,” diye bağıştı yabanarıları, “ne tanrısal bir köken-
den geliyoruz! Neptün’ün sevgilisi bu muhteşem attır bizim
babamız!”

Bu tuhaf böbürlenmeyi duyan dikkatli fabl yazarının ak-
lına, ölümsüz Romalıların mezarlarının üstünde doğdukları
için o kadim halkın evlatları olduklarını zanneden bugünkü
İtalyanlar geldi.

XVII Serçeler

Serçelere sayısız yuva veren eski bir kilise onarımdan ge-
çirilmişti. Kilise artık yepyeni bir parıltıyla yükselirken ser-
çeler de gelmiş, eski yurtlarını arıyorlardı. Fakat yuvaların
hepsi duvarlarla örülmüştü.

“Bu kocaman bina,” diye bağıştı serçeler, “neye yarıyor
ki şimdi? Gelin terk edelim bu lüzumsuz taş yığını!”

XVIII Devekuşu

Ἡ στρουθος η μεγάλη λασιωις μεν τοις πτεροις
επτερωται, ἀρθηναι δε και εις βαθυν ἀερα μετεωρωσθηναι
φυσιν οὐκ ἔχει θει δεί ύκιστα, και τας παρα την πλευράν
ἐκατεραν πτέρυγας άπλοι, και ἐμπιπτον το πνεύμα κολποι
δίκην Ιοτίων αύτας πτησιν δέ οὐκ οίδεν.⁹

“Şimdi uçacağım!” diye bağırdı koca devekuşu ve tüm
kuş milleti büyük bir beklentiyle etrafına toplandı.

---

9 (Yun.) İri devekuşu sık tüylü kanatlarla donatılmışsa da, yerden havalanıp
gökte süzülme becerisinden yoksundur; fakat çok hızlı koşar, koşarken ka-
natlarını kocaman açar ve rüzgârla dolan kanatları yelken gibi kabarır.
Ama uçamaz. (Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, II. Kitap, 26. Bölüm.)

“Şimdi uçacağım,” diye bir kez daha bağırdı devekuşu, heybetli kanatlarını iyice açtı ve pupa yelken giden bir gemi gibi hızla öne atıldı, fakat ayakları bir an bile yerden kesilmedi.

Kaleme aldıkları heybetli odların ilk satırlarında gururla kanatlanarak caka satan, bulutlar ve yıldızların ötesine yükselecekmiş gibi yapan ama yerdeki toza hep sadık kalan, şiirden nasibini alamamış kafaların şiirsel bir imgesidir bu!

XIX

Serçe ile Devekuşu

“Cüssenle, gücünle istediğin kadar gururlan,” dedi serçe, devekuşuna. “Bir kuş olarak elime su dökemezsin benim. Zira sen uçamazsın; ama ben, fazla yükseklere çıkamasam da, bir daldan ötekine konsam da uçarım.”

Neşeli bir meyhane şarkısının, küçük bir aşk ezgisinin tasasız şairi, uzun bir destanın ruhsuz yazarından daha büyük bir dâhidir.

XX

Köpekler

ΛΕΟΝΤΙ ΟΜΟΣΕ ΧΟΡΕΙ ΚΥΩΝ ΙΝΔΙΚΟΣ Ο ΚΑΙ ΠΟΛΛΑ ΑΥΤΟΝ
ΛΥΠΗΣΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΡΩΣΑΣ, ΤΕΛΕΥΤΩΝ ΗΤΤΑΤΑΙ Ο ΚΥΩΝ.¹⁰

“Buralarda ne kadar yozlaşmış soyumuz!” dedi seyahatten yeni dönen bir kaniş. “İnsanların Hindistan dedikleri o uzak kıtada doğru dürüst köpekler var hâlâ; öyle köpekler

---

10 (Yun.) Yaban köpeğinin teki bir aslana saldırdı; köpek aslanı epey uğraştırıp yara bere içinde bıraktıysa da sonunda aslana yenildi. (Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, IV. Kitap, 19. Bölüm)

ki, kardeşlerim –bana inanmayacaksınız ama kendi gözle-
rimle gördüm– bir aslandan bile korkmuyor, onunla dalaş-
maktan çekinmiyorlar...”

“İyi de, alt edebiliyorlar mı bari aslanı?” diye sordu tık-
naz bir av köpeği kanişe.

“Alt etmek mi?” dedi kaniş. “O kadarını bilemem ben.
Ama düşünsene, bir aslana saldırmak!..”

“Amaan,” diye araya girdi av köpeği, “senin o çok öv-
düğün Hint köpekleri aslanı alt edemiyorlarsa eğer, bırak
bizden daha iyi olmayı, çok daha aptallar o zaman.”

XXI

Tilki ile Leylek

“Gördüğün bütün o yabancı ülkeleri bana da anlatsana
biraz,” dedi tilki gezgin leyleğe.

Leylek de en leziz solucanları, en yağlı kurbağaları afi-
yetle mideye indirdiği tüm gölleri, tüm ıslak çayırları bir bir
anlatmaya koyuldu.

Siz uzun süre Paris’te bulundunuz beyefendi. Orada en iyi
yemekler nerelerde yenir? En çok hangi şarapları beğendiniz?

XXII

Baykuş ile Define Avcısı

Define avcısı çok insafsız bir adamdı. Eskiden haramilerin
barındığı bir şatonun harabesine girmeye cesaret ettiği gün,
oradaki baykuşun sıska bir fareyi yakalayıp yediğini gördü.

“Hiç yakışıyor mu bu davranış,” dedi adam, “Minerva’nın
filozof sevgilisine!”

“Niye ki?” diye sordu baykuş. “Derin düşünmeyi seviyo-
rum diye karnımı havayla mı doyuracağım yani? Gerçi siz in-
sanların âlimlerinizden bunu beklediğini bilmez değilim ya...”

XXIII

Toy Kırlangıç

“Siz ne yapıyorsunuz orada?” diye sordu kırlangıç harıl harıl çalışan karıncalara.

Cevabını hemen aldı: “Kış için erzak topluyoruz.”

“Bu çok akıllıca,” dedi kırlangıç, “ben de öyle yapayım.” Hemen ardından yuvasına sürüyle örümcek ve sinek taşımaya başladı.

“Ne için bütün bunlar?” diye sordu annesi sonunda. “Ne için mi? Çetin kış için erzak anneciğim, hadi sen de topla! Karıncalardan öğrendim böyle tedbirli davranmayı.”

“Aman bırak şu dünyevi karıncaların işgüzarlığını,” dedi annesi, “bu onlara yakışır ama biz üstün kırlangıçlara yakışmaz. Bize çok daha güzel bir kader bahsetmiş müşfik tabiat. Bereketli yaz sona erdiğinde göçüp gideceğiz buralardan; bu seyahatte ebedî uykuya dalacağız art arda, sıcak bataklıklar kucak açacak bize, orada hiçbir şeye ihtiyaç duymadan dinleneceğiz, ta ki yeni bir ilkbahar bizi yeni bir hayata uyanıdırana dek.”

XXIV

Arıkuşu

Ο Μερουψ το ορνεον εμπαλιν, φασι, τοις αλλοις
απασι πετεται τα μεν γαρ εις τουμπροσθεν ιεται και κατῳ
οφθαλμους, το δε εις τουπισω.¹¹

“Sana bir şey sormam lazım,” dedi kartal derin fikirli, çok bilgili puhu kuşuna. “Diyorlar ki, arıkuşu diye bir kuş varmış, bu kuş havada uçarken kuyruğu önde gider, başı yere bakarmış. Doğru mu bu?”

11 (Yun.) Arıkuşu, derler, diğer tüm kuşlardan farklı uçar, zira uçarken arka tarafı sanki yüzüymüş gibi öne bakar, başı ise arkaya çevrilidir. (Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, I. Kitap 49. Bölüm)

“Yok canım,” dedi puhu kuşu, “insanın uydurduğu bir saçmalık bu. Belki de insanın kendisi böyle bir arıkuşudur, çünkü yeryüzünü bir an bile gözden kaybetmeden yükseklerde uçmayı çok ister.”

XXV Pelikan

(Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, III. Kitap, 30. Bölüm)

Evlatlarının hayırlı olması için ana-babanın yapabileceği çok fazla şey yoktur. Ama budala bir baba hayırsız oğlu için kanını son damlasına kadar feda ettiğinde, sevgi aptallığa dönüşmüş demektir.

Yavrularının aç kaldığını gören iyi kalpli bir pelikan gagasının sivri ucuyla göğsünü deldi ve akan kanıyla yavrularını damla damla besledi.

“Şefkatine hayranım doğrusu,” diye seslendi bir kartal pelikana, “ama böylesine kör olmana da üzülüyorum. Yavrularıyla birlikte kaç değersiz guguk kuşunun da üstüne kuluckaya yattığını görmüyor musun?”

Gerçekten öyleydi; çünkü hain guguk kuşu yumurtalarını sezdirmeden pelikanın yuvasına bırakmıştı... O nankör guguk kuşlarının hayatta kalmaları için bu kadar yüksek bir bedel ödenmesine değer miydi?

XXVI Aslan ile Kaplan¹²

Aslan da tavşan da gözleri açık uyur. Çetin bir avdan yorgun argın dönen aslan korkunç mağarasının girişinde uyuyordu.

---

12 Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, II. Kitap, 12. Bölüm.

O sırada oradan geçen bir kaplan aslanın tavşan uykusuna güldü.

“Hiçbir şeyden korkmayan aslana bakın hele!” diye bağırdı. “Tıpkı bir tavşan gibi gözleri açık uyuyor!”

“Tavşan gibi mi?” diye kükredi bir anda yerinden sıçrayan aslan ve alaycı kaplanın üstüne çullandı. Kaplan yerde kanlar içinde debelenirken, artık sakinleşen aslan gidip tekrar uykuya yattı.

XXVII

Boğa ile Geyik

Hantal bir boğa ile çevik bir geyik bir çayırdaki birlikte otliyordu.

“Geyik,” dedi boğa, “eğer aslan bize saldırırsa, güç birliği yapalım, tüm cesaretimizi toplayıp onu geri püskürtelim.”

“Benden bunu bekleme,” dedi geyik, “kolayca kaçıp kurtulmak varken, neden aslanla denk olmayan bir mücadeleye gireyim ki?”

XXVIII

Eşek ile Kurt

Eşeğin biri aç bir kurtla karşılaştı.

“Acı bana,” diye yalvardı eşek korkudan tır tır titreyerek, “zavallı, hasta bir hayvanım ben; ayağıma nasıl bir diken battığına baksana!”

“Gerçekten de,” dedi kurt, “halin pek dokundu bana. Vicdanımın sesini dinleyerek seni bu acılardan kurtaracağım...”

Sözünü bitirir bitirmez de eşiği paramparça etti.

XXIX

Satranç Atı

İki oğlan satranca oturmuştu. Atlardan biri eksik olduğundan, gereksiz bir piyonu, üzerine bir işaret koyup at yaptılar.

“Vay,” diye kişnedi diğer atlar, “bu uyuşuk da nereden çıktı şimdi?”

Oğlanlar bu alaylı sözleri duyunca şöyle dediler:

“Susun! Bize hizmette onun sizden aşağı kalır ne yanı var?”

XXX

Aesopos ile Eşek

Eşek Aesopos’a şöyle dedi:

“Benim hakkımda yine bir öykücük anlatacak olursan, bana mantıklı ve anlamlı şeyler söylet.”

“Sana anlamlı şeyler söyletmek ha!” dedi Aesopos, “Yakışık alır mı bu? Senin ahlak hocası, benim de eşek olduğumu söylemezler mi o zaman?”

İkinci Kitap

I Bronz Heykel

Mükemmel bir sanatçının yarattığı bronz heykel korkunç bir yangında sıcaktan eriyip külçe haline gelmişti. Bu külçe başka bir sanatçının eline geçti ve sanatçı tüm maharetini ortaya koyarak bunu yeni bir heykele dönüştürdü; eseri, ilk heykelden başka bir şeyi tasvir etse de, zevk ve güzellik bakımından ona eşdeğerdi.

Bunu gören Kıskançlık hırsından dişini gıcırdattı. Ama sonunda aklını başına devşirip zavallı bir teselliye sığındı:

“Eski heykelin malzemesi olmasaydı, adamcağız bu kadarını da yapamazdı.”

II Herakles¹

Herakles göğe kabul edilince, tüm tanrılar içinde ilkin tanrıça Iuno'ya saygılarını sundu. Göğün tüm ahalisi ve Iuno buna pek şaşırdı.

---

1 Aesopos, 191. Fabl (edit. *Hauptmannianae*) ve Phaedrus, IV. Kitap, II. Fabl. Yazarın esinlendiği fabllar. (ç.n)

“Düşmanına,” diye seslendiler Herakles’e, “böyle iyi davranıyorsun demek?”

“Evet, öyle,” dedi Herakles. “Göğü hak etmemi sağlayan işleri onun zulümleri sayesinde yaptım.”

Olympos’takiler yeni tanrının bu cevabını takdir ettiler, Iuno’nun da gönlünü aldılar.

III

Oğlan ile Yılan²

Oğlanın biri evcil bir yılanla oynuyordu.

“Canım hayvancığım,” dedi oğlan, “zehrin alınmamış olsaydı, seninle böyle bir arada olamazdım. Siz yılanlar en kötücül, en nankör mahluklarsınız çünkü! Zavallı köylünün birinin, belki de senin büyük büyük babalarından birini bir çalının altında yarı yarıya donmuş halde bulduğunu ve ona acıyıp ısıtmak için alıp sıcacık koynuna soktuğunu okumuştum. Ama o kötü mahluk kendine gelir gelmez bu iyiliksever adamı ısırmış; o iyi kalpli, sevimli adam ölüp gitmiş.”

“Şaşırdım doğrusu,” dedi yılan. “Ne kadar da tarafgir sizin tarih yazarlarınız! Bizimkiler bu hikâyeyi çok başka türlü anlatıyor. Senin o iyi kalpli adam yılanın gerçekten öldüğünü sanıyordu ve rengârenk olan yılanı, o güzelim derisini evde yüzmek için koynuna sokmuştu. Sence doğru mu bu yaptığı?”

“Ah, sus,” dedi oğlan. “Kendini haklı çıkarmaya çalışmayan bir nankör var mıdır zaten!”

“Haklısın oğlum,” diye sözünü kesti bu sohbete kulak misafiri olan babası. “Ama günün birinde çok büyük bir nankörlük edildiğini duyarsan, bir insana böylesine çirkin bir leke sürmeden önce meselenin ötesini berisini iyice öğren. *Hakiki* iyilikseverler yaptıkları iyilik karşılığında nankörlük-

2 Aesopos, 170. Fabl ve Phaedrus, IV. Kitap, 18. Fabl.

le karşılaşmazlar pek, hatta insanlığın yüzü suyu hürmetine inanmak isterim ki, asla karşılaşmazlar. Ama küçük hesaplarla, bencil niyetlerle iyilik edenler oğlum, onlar takdir yerine nankörlük bulmaya müstahaktır.”

IV

Ölüm Döşesindeki Kurt³

Ölüm döşesindeki kurt geçmişteki hayatına eleştirel bir gözle bakıyordu.

“Elbette günahkârım ben,” dedi, “ama umarım en azılarından biri değilimdir. Çok kötülük ettiğim oldu, ama bir sürü iyilik de yaptım. Hatırlıyorum da, bir keresinde meleyen bir kuzuyla karşılaşmıştım, sürüden ayrıldığı için benimle burun buruna gelmişti; onu hemen oracıkta boğazlayabilirdim ama kılına bile dokunmadım. Tam o günlerde bir koyunun benimle, bekçi köpeklerinden de mi korkmaya başladın artık diye alay edip eğlenmesini hayranlık verici bir umursamazlıkla dinledim.”

“Bütün bunlara şahidim,” diye lafa girdi kurdun ölümü metanetle karşılaşmasına yardımcı olan dostu tilki. “Her şey dün gibi gözümün önünde. Tam o günlerde boğazına takılan buttan boğulacak gibi olmuştun da, iyi kalpli turna çekip almıştı budu gırtlığından.”

V

Boğa ile Buzağı⁴

Güçlü bir boğa ahırın alçak kapısından zorlukla geçerken en üstteki direği boynuzlarıyla kırıp yardı.

---

3 Aesopos, 144. Fabl ve Phaedrus, I. Kitap, 8. Fabl.

4 Phaedrus, V. Kitap, 9. Fabl.

“Bak, gördün mü çoban!” diye bağırdı körpe bir buzağı,
“Ben sana böyle zarar vermem.”

“Ah canım,” dedi çoban, “keşke verebilsen!”

Buzağının dili küçük filozofların dili. “Ne fena biri o Bayle!⁵ O pervasız kuşkularıyla ne dürüst canları kızdırdı!”

Ah beyler, keşke her biriniz bir Bayle olabilseydiniz de siz de kızdırsaydınız bizi!

VI

Tavus Kuşları ile Karga⁶

Kibirli bir karga rengârenk tavus kuşlarının dökülmüş tüylerini takıp takıştırdı ve yeterince süslendiğine kanaat getirdikten sonra büyük bir pervasızlıkla Iuno’nun parlak kuşları arasına karıştı. Fakat foyası meydana çıkınca derhâl başına çullanan tavus kuşları karganın o sahte süslerini sivri gagalarıyla yolmaya koyuldu.

“Durun artık!” diye bağırdı karga sonunda, “size ait olanı geri aldınız işte.”

Fakat karganın kanadındaki birkaç parlak tüyü fark eden tavus kuşları hep bir ağızdan bağırdılar:

“Kes sesini zavallı budala, senin olamaz bunlar da!..” ve kargayı gagalamaya devam ettiler.

VII

Aslan ile Eşek⁷

Aesopos’un aslanı, hayvanları avlamasına korkunç sesiyle yardım etmesi için eşekle birlikte ormana giderken, çok-bilmiş karganın biri ağaçtan aşağıya aslana şöyle seslendi:

---

⁵ Pierre Bayle (1647-1706): şüpheli Fransız filozof. (ç.n.)

⁶ Aesopos, 188. Fabl. Phaedrus, I. Kitap, 3. Fabl.

⁷ Phaedrus, I. Kitap, 2. Fabl.

“Ne de güzel bir yoldaş bulmuşsun kendine! Hiç utanmıyor musun sen bir eşekle gezmeye!”

“İşime yarayan herkese,” diye cevap verdi aslan, “yanımda yürüme onurunu bahsedebilirim herhalde!”

Kendilerinden aşağı biriyle muhatap olan bütün büyükler böyle düşünür.

VIII

Eşek ile Aslan⁸

Eşek, kendisini avcı borusu niyetine kullanan Aesopos’un aslanıyla ormana giderken, karşıdan gelen tanıdık bir eşek, “İyi günler kardeş!” diye seslendi.

Eşegin buna cevabı, “Terbiyesiz!” oldu.

“Neden öyle diyorsun?” diye sordu selam veren eşek. “Bir aslanla gezdiğin için daha mı üstünsün benden? Eşek değil misin yani?”

IX

Kör Tavuk⁹

Eşelenmeye alışkın bir tavuk gözleri kör olduktan sonra da canla başla eşelenmeye devam ediyordu. Bunun zavallı budalaya bir faydası varmış gibi!

Gözleri gören ve zarif ayaklarını korumak isteyen bir başka tavuksa, kör tavuğun yanından hiç ayrılmıyor, kendisi hiç eşelenmeden kör tavuğun eşelenmesinin meyvelerini topluyordu. Zira kör tavuğun bulduğu her buğday tanesini hemen kapıp mideye indiriyordu.

Çalışkan Almanlar koleksiyonlar oluşturur, Fransızlar bunlardan doyasıya faydalanır.

---

⁸ Phaedrus, I. Kitap, 2. Fabl.

⁹ Phaedrus, I. Kitap, 12. Fabl.

X Eşekler¹⁰

Eşekler Zeus'a gidip insanların kendilerine zalimce davrandığından şikâyet ettiler.

"Güçlü sırtımız," dediler, "onların yüklerini taşıyor, biz olmasak ne insanlar ne de daha zayıf hayvanlar kalkabilir o yüklerin altından. Buna rağmen, tabiat bizden esirgemeseydi bile, sırf yükün ağırlığı yüzünden asla ulaşamayacağımız bir hızda gitmemiz için bize acımasızca vuruyorlar. İnsanlar kötülüklerden menedilebiliyorsa eğer, böyle insafsız davranmaktan menet onları Zeus. Onlara hizmet ederiz, çünkü belli ki sen bizi bunun için yaratmışsın, fakat nedensiz yere dövmek istemiyoruz."

"Kulum," diye cevap verdi Zeus eşeklerin sözcüsüne, "haksız bir istek değil bu, ama sizin doğal yavaşlığınızın tembellikten kaynaklanmadığını insanlara anlatabilmenin bir yolunu göremiyorum. Ve onlar buna inandıkları sürece dövecekler sizi... Fakat kaderinizi biraz daha çekilir kılabilirim... Bundan böyle vurdumduymaz olacaksınız; dayaklar derinize işlemeyeceği için size dayak atanın kolu yorulacak."

"Zeus," diye bağıştı eşekler, "daima bilge ve lütufkârsın sen!"

Ve Zeus'un sevgi dolu tahtından sevinçle ayrıldılar.

XI Korunan Kuzu¹¹

Kurt köpeklerinin soyundan gelen çoban köpeği Hylax körpe bir kuzuya bekçilik ediyordu. Tüyleri, ağzı ve kulaklarıyla, tıpkı Hylax gibi, köpekten ziyade kurda benzeyen

---

¹⁰ Aesopos, 112. Fabl.

¹¹ Aesopos, 157. Fabl.

Lykodes onu görünce öfkeyle çıkıştı:

“Kurt,” diye bağırdı, “bu kuzuyla ne yapıyorsun sen?”

“Kurt sana denir!” diye cevap verdi Hylax (iki köpek de birbirini kurt sanıyordu). “Git hadi! Yoksa onu nasıl koruduğumu gösteririm sana!”

Fakat Lykodes kuzuyu Hylax’ın elinden zorla almak istedi; Hylax buna şiddetle karşı çıktı, zavallı kuzu ise –aman ne iyi koruyucular!– bu itiş kakış arasında parçalandı.

XII

Iupiter ile Apollon¹²

Iupiter ile Apollon, kimin daha iyi okçu olduğunu tartışıyordu.

“Haydi deneyelim de görelim!” dedi Apollon. Yayını iyice gerdi ve hedefi tam on ikiden vurdu; Iupiter onunla boy ölçüşemeyeceğini anlamıştı.

“Görüyorum ki,” dedi, “gerçekten çok iyi ok atıyorsun. Seni yenmem kolay olmayacak. Ama başka bir zaman yenerim artık.”

Hâlâ yenecek, uyanık Iupiter!

XIII

Suyılanı¹³

Zeus kurbağalara yeni bir kral vermiş, o munis kütüğün yerini obur bir suyılanı almıştı.

“Güya kralımız olacaksın,” diye bağırdı kurbağalar, “bizi neden yiyorsun?”

“Çünkü,” dedi suyılanı, “beni siz istediniz.”

---

12 Aesopos, 187. Fabl

13 Aesopos, 167. Fabl ve Phaedrus, I. Kitap, 2. Fabl.

“Ben seni istemedim!” diye bağırdı suyılanının bakışlarıyla bile yalayıp yuttuğu körpe bir kurbağa.

“Öyle mi?” dedi suyılanı. “Daha kötü ya! Beni istemediğin için yiyeceğim şimdi seni.”

XIV

Tilki ile Maske¹⁴

Eski zamanlarda tilkinin biri, bir oyuncunun içi boş, ağzı bir karış açık maskesini bulmuştu.

“Nasıl bir baş bu!” dedi maskeyi inceleyen tilki. “Beyni yok, ağzı bir karış açık! Bir gevezenin başı mıydı acaba?”

Tilki sizi biliyordu, siz hiç durmadan konuşanlar, duyularımızın en masumuna bela olanlar!

XV

Karga ile Tilki¹⁵

Karganın biri, öfkeli bahçıvanın komşunun kedisine attığı zehirli et parçasını pençeleriyle kapıp kaçtı.

Ve eti yaşlı bir meşenin dalları arasında yalayıp yutmak üzereyken, bir tilki yavaşça ağacın altına sokularak kargaya seslendi:

“Tanrı seni kutsasın İupiter’in kuşu!”

“Sen beni kiminle karıştırıyorsun?” diye sordu karga.

“Seni kiminle mi karıştırıyorum?” dedi tilki. “Sen her gün Zeus’un sağ kolundan havalanarak bu meşeye beni beslemeye gelen o heybetli kartal değil misin? Neden o değilmişsin gibi davranıyorsun? O muzaffer pençedeki etin tanrının bana daima seninle yolladığı armağan olduğunu görmüyor muyum ben?”

---

14 Aesopos, 2. Fabl ve Phaedrus, I. Kitap, 7. Fabl.

15 Aesopos, 205. Fabl ve Phaedrus, I. Kitap, 13. Fabl.

Karga bu sözlere şaşırdı gerçi, ama bir kartal yerine konduğu için içten içe sevindi. “Neme gerek,” diye düşündü, “tilki öyle düşünmeye devam etsin varsın.”

Aptalca bir cömertlikle aşağıya attı avını ve gururla uçup gitti.

Tilki gülerek eti havada kaptı ve hain bir sevinçle mideye indirdi. Fakat çok geçmeden sevinci sancıya dönüştü, zehir etkisini göstermeye başladı ve geberip gitti.

Kahrolası dalkavuklar, zehir zıkkımdan başka bir şey girmesin kursağınıza!

XVI Cimri¹⁶

“Ne kadar talihsizim!” diye dert yandı cimrinin biri komşusuna. “Bahçeme gömdüğüm hazineyi gece çalmışlar, yerine de kahrolası bir taş koymuşlar.”

“Hazineni,” dedi komşusu, “kullanmayacaktın ki zaten. O taşın senin hazinen olduğunu düşün; daha fakir değilsin yani.”

“Ben daha fakir olmasam da,” diye cevap verdi cimri, “şimdi bir başkası benden çok daha zengin değil mi? Bir başkası benden çok daha zengin! Öfkeden kuduracağım.”

XVII Karga¹⁷

Tilki, karganın tanrıların sunaklarını talan ettiğini ve onlara adanan kurbanlarla beslendiğini görmüştü. Durup düşündü:

---

16 Aesopos, 59. Fabl

17 Aesopos, 132. Fabl.

“Merak ediyorum; acaba karga kâhinlerin kuşu olduğu için mi bu kurbanlardan sebepleniyor, yoksa tanrıların kurbanlarına ortak çıkacak kadar küstah olduğu için mi kâhinlerin kuşu oluyor?”

XVIII

Zeus ile Koyun¹⁸

Bütün hayvanlar içinde en çok eziyet çeken koyundu. Bu yüzden koyun Zeus’un huzuruna çıktı ve çilesinin azaltılmasını istedi.

Zeus iyi niyetliydi, koyuna şöyle dedi:

“Görüyorum ki benim munis kulum, seni fazlasıyla savunmasız yaratmışım. Şimdi bu hatayı nasıl düzelteceğim senin seçimine kalmış. Ağzına korkunç dişler dizip ayaklarını pençelerle mi donatayım?”

“Ah, hayır,” dedi koyun, “yırtıcı hayvanlarla ortak bir yanımla olsun istemem.”

“Yoksa,” diye devam etti Zeus, “gırtlığına zehir mi yerleştireyim?”

“Aman!” dedi koyun, “Zehirli yılanlardan herkes nefret eder.”

“Peki ne yapayım o zaman? Alnına boynuzlar koyup en seni güçlendireyim bari.”

“Bunu da istemem müşfik Tanrım, ben de keçi gibi boynuz vurmaya kalkabilirim o zaman.”

“İyi de,” dedi Zeus, “sana zarar verebileceklerin senden çekinmesi için senin de onlara zarar verebilmen lazım.”

“Öyle mi!” diye iç geçirdi koyun. “Öyleyse müşfik Tanrım, bırak da olduğum gibi kalayım. Zira zarar verebilme

---

18 Aesopos, 119. Fabl.

yetisi, korkarım ki zarar verme arzusu uyandırır ve acı vermektense acı çekmek daha iyi.”

Zeus munis koyunu takdis etti, koyun da o andan sonra şikâyet nedir unuttu.

XIX

Tilki ile Kaplan¹⁹

“Senin hızın ve gücün,” dedi tilki kaplana, “keşke bende de olsa.”

“İmrendiğin başka bir tarafım yok mu yani?” diye sordu kaplan.

“Bildiğim kadarıyla yok!”

“Güzelim postuma ne diyorsun peki?” diye sordu kaplan. “Senin mizacın gibi rengârenk postum sana çok yakıştırdı, zira için dışın bir olurdu.”

“Eksik olma,” dedi tilki, “ama ben almayayım. Olduğum gibi görünmek istemem. Ama keşke tanrılar bana post yerine, kuş tüyleri verseydi!”

XX

Adam ile Köpek²⁰

Adamın birini bir köpek ısırması, öfkeden deliye dönen adam köpeği öldüresiye dövmüştü. Köpeğin yarası kötü göründüğünden bir hekime danışıldı.

“Bana göre en iyi tedavi,” dedi hekim müsveddesi, “bir parça ekmeği yaraya banıp köpeğe yedirmek. Bu gizemli tedavi de işe yaramazsa...” Hekim omuz silkti.

“Öfkeyle kalkan zararlar oturur!” diye haykırdı adam. “Tedavi işe yaramaz, çünkü köpeği öldürdüm ben.”

---

19 Aesopos, 159. Fabl.

20 Aesopos, 25. Fabl ve Phaedrus, II. Kitap, 3. Fabl.

XXI

Asma²¹

Sanatını eleştirenlerin kıskanç aşağılamalarından ziyade, küçük taklitçilerinin çılgınca hayranlığından zarar gören bir şair tanıyorum.

“Ekşidir nasılsa!” dedi tilki sıçrayıp sıçrayıp da asmadan bir üzüm kapamayınca.

Bunu duyan bir serçe de şöyle dedi:

“Ekşiymiş bu üzümler, öyle mi? Bana öyle gelmiyor.”

Serçe asmaya uçtu, yediği üzümün tadı öyle hoştu ki, tatlıya bayılan yüz kardeşini de çağırdı.

“Gelin, tadına bakın!” diye çığlık çığlığa ötüyordu. “Haydi siz de tadın! Tilki bu harika üzümün ekşi olduğunu söylüyordu.”

Serçeler üzümlere üşüştü ve asmanın öyle bir altından girip üstünden çıktılar ki, bir daha hiçbir tilki üzümleri için sıçramadı.

XXII

Tilki²²

Köşeye kısıtılan bir tilki can havliyle bir duvarın üstüne sıçradı, duvarın öbür tarafına rahatça inebilmek için de yandaki dikenli çalılığın üstüne atladı. Çalılara tutunarak aşağı inmeyi başardıysa da, dikenler yüzünden yara bere içinde kalmıştı.

“Sizi sefil yardımcılar,” diye bağırdı tilki, “can yakmadan yardım etmekten âcizsiniz!”

---

21 Aesopos, 156. Fabl ve Phaedrus, IV. Kitap, 2. Fabl.

22 Aesopos, 8. Fabl.

XXIII

Koyun²³

Iupiter düğününe bütün hayvanları çağırmişti, kutlama-ya gelen hayvanlar hediyelerini sunarken, Iuno koyunun gelmediğini fark etti.

“Koyun nerede kaldı?” diye sordu tanrıça. “Munis koyun bize çam sakızı çoban armağanı bir hediye verme fırsatını neden kaçırıyor?”

Köpek söz aldı:

“Kızma tanrıça! Koyunu daha bugün gördüm, çok üzgündü ve ağlayıp sızlıyordu.”

“Peki neden ağlayıp sızlıyordu?” diye sordu bu habere üzülen tanrıça.

“Ne talihsizim ben!” diyordu koyun. “Ne yünüm kaldı ne de sütüm; ben şimdi Iupiter’e ne hediye vereceğim? Ben, bir tek ben mi boş ellerle çıkayım karşısına? Öyle olacağına, gidip yalvarayım çobana da beni Iupiter’e kurban etsin!”

Tam o sırada, çobanın duasıyla birlikte, kurban edilen koyunun ateşinin Iupiter’in burnuna çok tatlı gelen kokusu bulutlara ulaştı.

Ve ölümsüz gözler yaşarabilseydi eğer, Iuno şimdi ilk gözyaşlarını dökerdi.

XXIV

Keçiler²⁴

Keçiler Zeus’tan kendilerine de boynuz vermesini istediler, zira başlangıçta keçilerin boynuzu yoktu.

“Bu isteğinizi iyi düşünün,” dedi Zeus. “Zira boynuz pek de hoşunuza gitmeyecek bir başka armağanla ayrılmaz bir bütündür.”

---

23 Aesopos, 189. Fabl.

24 Phaedrus, IV. Kitap, 15. Fabl.

Fakat keçiler isteklerinde ısrar ettiler ve Zeus buyurdu:
“Pekâlâ, boynuzlarınız olsun!”

Ve keçilerin boynuzu oldu – bir de sakalı! Zira başlangıçta keçilerin sakalı da yoktu. Ah, nasıl da üzüldüler o çirkin sakala! Görkemli boynuzlarına sevinemediler bile!

XXV

Yabani Elma Ağacı²⁵

Yabani elma ağacının boş gövdesinin içine bir arı sürüsü yerleşmişti. Arılar ağacın içini ballarının hazinesiyle doldurdu ve ağaç bundan o kadar gurur duydu ki, diğer tüm ağaçları küçük görmeye başladı.

Gül ağacı sonunda dayanamayarak şöyle seslendi:

“Başkalarının tatlılarıyla böbürlenene sefil ağaç! Meyvelerin artık ekşi değil mi sanki! Elinden geliyorsa o balı meyvelerinin içine yürüt de görelim; ancak o zaman alırsın insanların hayır duasını!”

XXVI

Geyik ile Tilki²⁶

Geyik tilkiye dedi ki:

“Bizim gibi zayıf hayvanların vay haline! Aslan kurtla birlik oldu.”

“Kurtla mı?” diye sordu tilki. “Hadi bu yine iyi sayılır! Aslan kükrer, kurt ulur; siz de vakitlice kaçıp kurtulursunuz. Ama heybetli aslanın aklına hele bir de sinsi vaşakla birlik olmak gelirse, o zaman, işte o zaman hepimizin vay haline!”

---

²⁵ Aesopos, 173. Fabl.

²⁶ Aesopos, 226. Fabl; Phaedrus, I. Kitap, 2. Fabl ve I. Kitap, 5. Fabl.

XXVII

Dikenli Çalı²⁷

“Söylesene,” dedi çayır dikenli çalıya, “yanından gelip geçen insanların giysilerine bu düşkünlüğün neden? Ne istiyorsun onlardan? Ne işine yararlar ki senin?”

“Hiç!” dedi dikenli çalı. “İnsanların giysilerini almak derdinde değilim zaten, sadece yırtmak istiyorum.”

XXVIII

İntikam Tanrıçaları

Αεπάρεθος²⁸

“İntikam tanrıçalarım,” dedi Pluto tanrıların ulağına, “yaşlanıp köreliyor. Hadi git Mercurius, yeryüzünde işe yarar üç kadın bul bana.” Mercurius hemen yola koyuldu.

Kısa süre sonra Iuno hizmetçisine şöyle dedi:

“Iris, ölümlüler arasında çok katı ve iffetli üç kız bulunur mu sence? Ama mizaçları çok sert olmalı! Anlıyor musun? Tüm kadın milletini kendine kul köle etmekle övünen Afrodit’le bir güzel alay etmek istiyorum. Hadi git şimdi, bak bakalım onları nereden bulacaksın?”

Iris hemen yola koyuldu.

Iriscik’in dünya yüzünde bakmadığı yer kalmadı. Ama nafile! Iris tek başına geri dönünce, Iuno hayretle bağırdı:

“Mümkün mu bu? Ey iffet! Ey erdem!”

“Tanrıça,” dedi Iris, “çok katı ve iffetli üç kız getirebilirdim sana; bunların hiçbirisi asla gülümsememişti bir erkeğe, kalplerinde çakan en ufak aşk kıvılcımını anında söndürmüştü her biri, ama geç kaldım maalesef...”

---

27 Aesopos, 42. Fabl.

28 Souda’daki “Ebedî Bakireler” maddesi. (ç.n.)

“Geç mi kaldın? Neden?”

“Mercurius benden önce gitmiş, onları alıp Pluto’ya götürmüş.”

“Pluto’ya mı? Pluto ne yapacak ki bu iffetli kızları?

“İntikam tanrıçaları.”

XXIX

Tiresias²⁹

Tiresias sopasını alıp çayırarda dolaşmaya çıktı. Yolu kutsal bir koruya düştü ve korunun ortasında, üç patikanın kesiştiği yerde çiftleşen iki yılan gördü. Tiresias sopasını kaldırıp âşık yılanlara vurdu. Fakat ne büyük mucize! Sopa yılanlara iner inmez Tiresias kadına dönüştü.

Dokuz ay sonra kadın Tiresias yine o kutsal koruluktan geçerken, üç patikanın kesiştiği yerde dövüşen iki yılan gördü. Tiresias sopasını kaldırdı ve öfkeli yılanlara vurdu. Ve ne büyük mucize! Sopa dövüşen yılanları ayırır ayırmaz kadın Tiresias yine erkeğe dönüştü.

XXX

Minerva

Boş ver dostum, boş ver onları, giderek büyüyen şöhretini çekemeyen kıskançları! Mizahınla neden ebedileştireceksin ki onların unutulmaya mahkûm isimlerini?

Titanların tanrılara karşı yürüttüğü anlamsız savaşta Titanlar Minerva’nın karşısına korkunç bir ejderha çıkardılar. Fakat Minerva ejderhayı alıp hışımla göğe fırlattı. Ejderha hâlâ orada parlar durur; büyük başarıların ödülü, ejderhanın imrenilesi cezası olmuştur.

---

29 Antoninus Liberalis, c. 17

Üçüncü Kitap

I Yayın Sahibi

Adamın birinin abanoz ağacından yapılma mükemmel bir yayı vardı; çok uzağa isabetli atış yapabildiği bu yaya adam çok değer veriyordu. Fakat bir gün yayı dikkatle incelendikten sonra şöyle dedi:

“İyisin hoşsun da, kaba sabasın biraz! Tüm süsün püsün pürüzsüzlüğünden ibaret. Yazık!”

“Ama çaresi var!” diye düşündü sonra. “En iyi sanatçıya gideyim, yayın üzerine oyma resimler yaptırayım.” Dediği gibi yaptı, oyma sanatçısı yayın üzerine zengin bir av manzarası döşedi; bir yayın üzerine bundan daha çok yakışacak bir tasvir olabilir miydi?

Adam çok sevinmişti.

“Bu süslemeleri hak ettin sen sevgili yayım!” dedi. Hemen denemek istedi, yayı gerdi ve yay... kırıldı!

II Bülbül ile Tarlakuşu

Okurlarının büyük çoğunluğunun ufkunun çok ötesine uçmaya bayılan şairlere ne demeli? Bülbülün bir zamanlar tarlakuşuna söylediğinden başka ne denebilir ki?

“Arkadaşım, bu kadar yükseklerde uçmanın nedeni, duyulmak istememen mi?”

III

Süleyman'ın Ruhü

Hamarat bir ihtiyar gün boyunca güneşin altında çalışarak kendi elleriyle tarlasını sürmüş, saf tohumları istekli toprağın gevşek kucağına kendi elleriyle serpmişti.

Bir ıhlamur ağacının geniş gölgesi altında ihtiyarın karşısına aniden tanrısal bir hayalet çıktı! İhtiyar hayretle baka kaldı.

“Ben Süleyman'ım,” dedi hayalet sıcak bir sesle. “Burada ne yapıyorsun ihtiyar?”

“Eğer sen Süleyman isen,” diye karşılık verdi yaşlı adam, “bunu nasıl sorarsın? Gençliğimde beni karıncaya gönderen sendin; karıncanın nasıl yaşadığını gördüm ve çalışıp çabalamayı ondan öğrendim. Ne öğrendiysem onu yapıyorum hâlâ...”

“Dersini yarım yamalak öğrenmişsin,” dedi hayalet. “Bir kez daha git karıncanın yanına ve hayatın kışında dinlenmeyi, çalışıp çabalayarak elde ettiklerinin keyfini sürmeyi de öğren ondan.”

IV

Perilerin Armağanı

İleride ülkesinin en büyük hükümdarlarından biri olacak bebek prensin beşiğine yardımsever iki peri gelmişti.

“Canımın içi,” dedi perilerden biri, “kocaman imparatorluğundaki en küçük sivrisinek bile gözünden kaçma-

sın diye bir kartalın keskin gözlerini armağan ediyorum sana.”

“Güzel bir armağan,” diyerek sözünü kesti diğer peri. “Prens uzak görüşlü bir hükümdar olacak. Ama kartalın özelliği, en küçük sivrisinekleri bile görecektedir kadar keskin bakışlı, onların peşine düşmeye tenezzül etmeyecek kadar da soylu olmasıdır. Tenezzül etmeme soyluluğunu da ben armağan ediyorum ona!”

“Teşekkür ederim kardeşim,” dedi diğer peri, “bu bilgece kısıtlama için. Hakikaten doğru; nice krallar var ki, keskin zekâlarına güvenip en ufak meselelere kadar alçal-maya tenezzül etmeselerdi, çok daha büyük krallar olurlardı.”

V

Koyun ile Kırlangıç

χελιδων ἡ ἐπὶ τα νωτα των προβατων ἱζανει, και αποσπα του μαλλου, και εντευθεντοις ἑαυτης βρεφεσι το λεχος μαλακον εστρωσεν.¹

Kırlangıcın biri yuvası için biraz yün olmak amacıyla bir koyunun sırtına kondu. Koyun bundan huysuzlanarak hoplayıp sıçramaya başladı.

“Bana karşı neden böyle cimrisin?” diye sordu kırlangıç. “Seni cascavlak bırakana kadar kırpan çobana ses çıkarmıyorsun, ama bana küçücük bir bukleyi bile çok görüyorsun. Neden?”

“Çünkü,” diye cevap verdi koyun, “sen benim yünümü çoban gibi iyilikle almayı bilmiyorsun.”

1 (Yun.) Kırlangıç koyunların sırtına tüneyip yünlerini demet demet yolar ve yavrularına yumuşak bir yuva yapar. (Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, III. Kitap, 24. Bölüm.)

VI Karga

Karga, kartalın tam otuz gün kuluçkaya yattığını fark etmişti. “Kartalın yavrularının böylesine keskin bakışlı ve güçlü olması hiç kuşkusuz bundan kaynaklanıyor,” dedi kendi kendine. “Anlaşıldı! Ben de öyle yapacağım.”

Nitekim karga o zamandan beri gerçekten de otuz gün kuluçkaya yatar, ama sefil kargalardan başka bir şey yurmurtlamış değil henüz.

VII Hayvanların Üstünlük Kavgası (Dört fabl halinde)

I

Hayvanlar arasında şiddetli bir üstünlük kavgası kopmuştu. Kavgayı yatıştırmak isteyen at, “Gelin biz bunu insana soralım,” dedi, “insan bu kavganın dışında olduğundan tarafsız davranabilir.”

“O kadar akli var mı acaba?” diye sordu bir köstebek. “Çoğu zaman derinlerde gizli, gerçekten çok incelikli niteliklerimizi de görebilmesi gerekir çünkü.”

“Bunu hatırlatmakla çok iyi ettin!” dedi hamster.

“Kesinlikle!” diye bağırdı kirpi de. “İnsanda o kadar sağduyu olduğuna hayatta inanmam.”

“Susun!” dedi at. “Biz bilmiyor muyuz sanki: Hakklılığından emin olmayan, yargıcın aklından kuşkulanmaya pek heveslidir.”

II

Yargıçlık görevi insana verildi.

“Sen hükmünü vermeden önce,” diye seslendi görkemli aslan, “bir çift laf etmek isterim! Söylesene insan, bizim değerimizi neye göre belirleyeceksin?”

“Neye göre mi?” dedi insan. “Elbette bana ne kadar faydalı olduğunuza göre...”

“Aman ne güzel!” dedi bu sözlere gücenen aslan. “Eğer öyleyse, kim bilir eşekten ne kadar daha alttayım ben! Sen bizim yargıcımız olamazsın insan! Toplantıyı terk et!”

III

İnsan derhâl uzaklaştı.

“Bak, gördün mü at,” diye konuştu alaycı köstebek –hamster ile kirpi de ona yine arka çıktı– “aslan da insanın bize yargıçlık edemeyeceği görüşünde. Aslan da bizim gibi düşünüyor.”

“Ama sizinkilerden çok daha sağlam nedenlerle!” dedi aslan ve üç kafadara aşağılayıcı bir ifadeyle baktı.

IV

Aslan sözlerine şöyle devam etti sonra:

“Düşünüyorum da, kimin daha üstün olduğu kavgası ne anlamsız bir kavga! İster en soylu ister en aşağılık hayvan olarak görün beni, umurumda değil. Ben kendimi biliyorum ya, bu bana yeter...” Ve toplantıyı terk edip gitti.

Aslanı bilge fil, cesur kaplan, ciddi ayı, akıllı tilki, soylu at izledi; kısacası, kendi değerini hisseden ya da hissettiğini düşünen herkes.

Toplantının dağılmasına en çok söylenenler ve en son çekip gidenler ise... maymun ile eşekti.

VIII

Ayı ile Fil²

“İnsanlar ne kadar anlayışsız!” dedi ayı file. “Senin benim gibi daha parlak olanlarımızdan bile neler neler bek-

---

2 Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, II. Kitap, 2. Bölüm.

liyorlar! Müziğe göre oynamamı istiyorlar benden; benim gibi ciddi bir ayıdan! Hâlbuki bu tür şaklabanlıkların benim saygıdeğer mizacıma hiç uymadığını gayet iyi biliyorlar; yoksa niye gülsünler ki ben oynarken?”

“Ben de müziğe göre oynuyorum,” dedi bilge fil, “ben de senin gibi ciddi ve saygıdeğer olduğumu düşünüyorum. Fakat seyirciler bana hiç gülmedi; yüzlerinde sadece sevinç dolu bir hayranlık okunuyordu. İnan bana ayı, insanlar oynamana değil, o kadar beceriksizce oynamana gülüyor.”

IX Devekuşu

Ok gibi hızlı rengineyiği devekuşunu görünce içinden şöyle dedi: “Devekuşu olağanüstü bir koşucu değil, ama kuşkusuz çok iyi uçuyordur.”

Bir başka sefer de kartal devekuşunu gördü ve içinden şöyle dedi: “Devekuşu uçamıyor, ama herhalde çok iyi koşuyordur.”

X Faydalı İşler (İki fabl halinde)

I

“Hayvanlar arasında size bizden daha faydalı olan biri var mı?” diye sordu arı insana.

“Evet, var!” dedi insan.

“Kim peki?”

“Koyun! Zira onun yününe ihtiyacım var, senin balın ise hoşuma gidiyor o kadar.”

II

“Hem koyunun bana senden daha faydalı olmasının diğer nedenini de bilmek ister misin arı? Koyun bana yününü hiç zorluk çıkarmadan bahşeder, ama sen bana balını verirken bile iğnenden korkarım.”

XI

Meşe Ağacı

Şiddetli poyraz, fırtınalı bir gecede gücünü ulu bir meşe üzerinde sınamıştı. Meşe şimdi yerde boylu boyunca uzanıyordu, altında kalan çalılıklar paramparçaydı. Yuvası az ötede olan bir tilki ertesi sabah gördü meşeyi.

“Ne ağaç ama!” diye bağırdı. “Asla düşünmezdim bu kadar büyük olduğunu!”

XII

Yaşlı Kurdun Hikâyesi³ (Yedi fabl halinde)

I

Kötü kurt yaşlılığa merdiven dayayınca, çobanlarla artık iyi geçinmeye karar verdi. Hemen yola koyuldu ve mağarasına en yakın sürünün çobanına gitti.

“Çoban,” dedi kurt, “kana susamış bir haydut olduğumu söylüyorsun, ama aslında öyle değilim. Acıktığım zaman koyunlarına dadanırım elbette, zira açlık can yakar. Sen yeter ki beni açlıktan koru, yeter ki karnımı doyur, bak o zaman

---

3 Aelianus, *Hayvanların Tabiatı*, IV. Kitap, 15. Bölüm.

ne kadar memnun kalacaksın benden. Zira karnım tokken benden daha mülayim, daha munis bir hayvan yoktur.”

“Karnın tokken ha? Öyledir belki,” dedi çoban. “Ama ne zaman doyarsın ki sen? Ne karnın doyar senin, ne de aç gözün. Hadi git yoluna!”

II

Kovulan kurt ikinci çobanın yanına gitti.

“Biliyorsun ki çoban,” diye başladı konuşmasına, “yıl boyunca pek çok koyununu boğazlayabilirim senin. Ama bana her yıl altı koyun verirsen rahat dururum. O zaman sen de güvenle uyuyabilir, köpekleri hiç düşünmeden başından savabilirsin.”

“Altı koyun ha?” dedi çoban. “İyi de koca bir sürü demek bu!”

“Pekâlâ, senin için beş koyunla da yetinebilirim,” dedi kurt.

“Şaka yapıyorsun galiba; beş koyun! Pan’a bile yılda en fazla beş koyun kurban ederim ben.”

“Dört koyun da mı olmaz?” diye ısrar etti kurt, çobansa alaycı alaycı sırtarak başını iki yana salladı.

“Üç? İki?”

“Tek koyun bile vermem,” dedi sonunda çoban. “Zira gözümü dört açarak korunabildiğim bir düşmana borçlanmak aptallık olur.”

III

“Allah’ın hakkı üçtür,” diye düşündü kurt ve üçüncü çobana gitti.

“Siz çobanlar arasında,” dedi kurt, “adımın en zalim, en vicdansız hayvana çıkması beni çok üzüyor. Bana ne büyük haksızlık edildiğini sana kanıtlayacağım şimdi çoban. Eğer

bana yılda bir koyun verirsen, benden başka kimsenin bela olmadığı şu ormanda sürün hiç zarar görmeden güvenle otlar. Tek bir koyun nedir ki! Bundan daha yüce gönüllü, daha fedakâr olunabilir mi? Gülüyorsun öyle mi çoban? Niye gülüyorsun?”

“Hiç! Söylesene, sen kaç yaşındasın dostum?” diye sordu çoban.

“Benim yaşımdan sana ne? En sevdiğin kuzuları boğazlayacak kadar yaşım var.”

“Kızma hemen ihtiyar Isegrim! Üzgünüm ama bu teklif için birkaç yıl geç kaldın. Körelmiş dişlerin niyetini açık ediyor. Kendini fazla tehlikeye atmadan rahatça beslenebilmek için gelmiş burada diğerkâmlık taslıyorsun.”

IV

Kurt öfkelenmişti, ama kendini tutup dördüncü çobana gitti. Çobanın sadık köpeğinin az önce ölmüş olması işine geldi.

“Çoban,” dedi, “ormandaki kardeşlerimle bozuştum, o kadar küstüm ki onlara, asla barışmam artık. Ne belalı olduklarını bilirsin! Ama ölmüş köpeğinin yerine beni işe alırsan, koyunlarının birine bile yan gözle bakamayacaklarından emin olabilirsin!”

“Koyunlarımı,” dedi çoban, “ormandaki kardeşlerinden korumak istiyorsun demek?”

“Tabii ya. Aynen onu söylüyorum.”

“Fena olmazdı aslında! Ama söylesene, seni sürüme alırsam zavallı koyunlarımı senden kim koruyacak? Evin dışındaki hırsızlardan korunmak için eve bir hırsız almak, bu biz insanların...”

“Anladım,” dedi kurt, “ahkâm kesmeye başladın. Kal sağlıcakla!”

V

“Bu kadar yaşlı olmasaydım görürdünüz siz!” diye dişlerini gıcırdattı kurt. “Ama maalesef kendime acındırmak zorundayım.” Ve beşinci çobana gitti.

“Beni tanıyor musun çoban?” diye sordu kurt.

“Seni değilse bile, senin gibileri tanıyorum,” dedi çoban.

“Benim gibileri mi? Hiç sanmam. Senin ve diğer tüm çobanların dostluğunu hak edecek kadar farklı bir kurdum ben.”

“Neymiş senin farkın?”

“Açlıktan öleyazsam bile, bir koyunu canlı canlı boğazlayıp yiyemem ben. Sadece ölü koyunlarla beslenirim. Takdire şayan değil mi bu? O nedenle senden ricam, arada bir sürünün yanına gelip sormama izin vermen, acaba koyunlarından birinin...”

“Hiç boşuna çeneni yorma!” dedi çoban. “Düşmanım olmaman için bırak ölü koyunu, hiç koyun yememen gerekir. Ölü koyunlarımı yiyen bir hayvan açlık başına vurunca hasta koyunları ölü, sağlıklıları hasta görmeye başlar. Kısacası dostluk falan bekleme benden, hadi bakalım yaylan!”

VI

“Ne hallere düştüm, amacıma ulaşmak için en sevdiğim şeyi ortaya koymak zorundayım!” diye düşündü kurt ve altıncı çobana gitti.

“Çoban, postumu nasıl buluyorsun?”

“Postunu mu? Bir bakayım! Evet, güzelmiş, köpeklerle fazla dalaşmadığın belli.”

“Dinle çoban,” dedi kurt, “yaşlandım ben, günlerim sayılı. Beni ölene kadar besle, ben de sana postumu bırakayım.”

“Bak sen!” dedi çoban. “Sen de mi öğrendin ihtiyar cimri kurnazlıklarını? Hayır, ben almayayım, sonunda postun

bana değerinden yedi kat fazlasına mal olur. Ama onu bana ille de hediye etmek istiyorsan, hemen şimdi verebilirsin...”

Çoban bunları der demez sopasına davrandı, kurt da tabanları yağlayıp kaçtı.

VII

“Ah zalimler!” diye bağırdı kurt, öfkeden kuduruyordu. “Açlıktan ölmektense düşmanınız olarak ölürüm daha iyi; başka çare bırakmadınız bana!”

Koşup çobanların evini bastı, çocuklarını parça parça etti ve ancak epey bir uğraştan sonra yakalanıp öldürüldü.

O zaman çobanların en bilgisi konuştu:

“Yaşlı haydudu zıvanadan çıkarmakla, geç de olsa, mecburiyetten de olsa düzelmesini sağlayacak tüm imkânları elinden almakla hata ettik!”

XIII

Fare

Felsefe meraklısı bir fare, soylarının devamı için farelere mükemmel özellikler bahşeden tabiata övgüler düzüyordu.

“Zira tabiat bizim yarımıza,” dedi fare, “kanatlar verdi, kediler biz aşağıdakilerin soyunu kurutsa bile, yarasalar sayesinde soyumuz devam eder.”

Farecik bilmiyordu ki kanatlı kediler de vardı. Nitekim gururumuz çoğu zaman cahilliğimizden kaynaklanır!

XIV

Kırlangıç

İnanın bana dostlar, bu koca dünya bilgelere, şairlere göre değil! Gerçek değerleri bilinmiyor ve heyhat! Onlar da

gerçek değerlerinin yerine anlamsız şeyler koyacak kadar zayıf.

Başlangıçta kırlangıç da tıpkı bülbül gibi çok güzel nağmelerle şakıyan bir kuştı. Ama bir süre sonra ıssız çalılıklarda yaşamaktan, çalışkan çiftçiden, saf çoban kızıdan başka dinleyici ve hayran bulamamaktan sıkıldı. Kendisinden daha alçakgönüllü arkadaşını geride bırakarak şehre taşındı... Peki sonra ne oldu? Şehirde kimsenin onun o harikula-de şarkılarını dinlemeye vakti olmadığından zamanla şarkı söylemeyi unuttu ve onun yerine... yuva yapmayı öğrendi.

XV Kartal

Kartala sormuşlar: “Yavrularını neden yükseklerde büyütüyorsun?”

Kartal cevap vermiş: “Onları aşağılarda büyütseydim, yetişkin olduklarında güneşe bu kadar yaklaştırmaya cesaret edebilirler miydi?”

XVI Genç Geyik ile Yaşlı Geyik

Şefkatli tabiatın asırlar boyunca yaşattığı bir geyik torunlarından birine şöyle dedi:

“İnsanın şu gümbürtülü alev borusunu henüz icat etmediği zamanları çok iyi hatırlıyorum.”

“Soyumuz için kim bilir ne güzel zamanlardı!” diye iç geçirdi torunu.

“Hemen öyle düşünme!” dedi yaşlı geyik. “O zamanlar farklıydı ama bundan daha iyi değildi. İnsanın alev borusu yoktu, ama okla yayı vardı ve durumumuz o zaman da kötüydü.”

XVII

Tavus Kuşu ile Horoz

Bir keresinde tavus kuşu tavuğa şöyle dedi:

“Baksana, senin horoz ortalıkta ne kadar kibirli ve çalılımlı bir edayla dolaşıyor! Oysa insanlar asla gururlu horoz demez, hep gururlu tavus kuşu derler.”

“Bunun nedeni,” dedi tavuk, “insanın haklı gururu görmezden gelmesi. Horoz uyanıklığıyla, erkekliğiyle gurur duyuyor. Peki ya sen? Rengârenk tüylerinle.”

XVIII

Geyik

Tabiat geyiğin birini aşırı iri yaratmıştı, boynundan sarkan uzun kıllar da cabası. Geyik şöyle düşündü: “Bir derdin varmış gibi gösterebilirsin kendini.”

Peki züppe geyik bir derdi varmış gibi görünmeyi nasıl başarıyordu? Boynunu kederle büküyor, sık sık sara nöbeti geçiriyormuş gibi yapıyordu.

Baş ağrısından ve melankoliden yakınmadığı sürece kimse onun beğenmeyeceğini sanan nice garip züppe vardır.

XIX

Kartal ile Tilki

“Böyle uçabildiğin için o kadar gururlanma!” dedi tilki kartala, “Sırf leş bulabilmek için bu kadar yüksekten uçuyorsun.”

Öyle adamlar tanıdım ki ben, hakikat aşkından değil, yüksek maaşlı bir hocalık makamı kapabilmek için derin düşünen filozoflar oldular.

XX

Çoban ile Bülbül

Sen, ilham perilerinin sevgilisi, kendini edebiyatçı sanan şu gürültücü ayaktakımına mı kızdın?

Dinle öyleyse, bir zamanlar bülbüle söylenenleri ben de sana söyleyeceğim şimdi.

“Ötsene sevgili bülbül!” diye seslendi çoban güzel bir bahar akşamı suskun şarkıcıya.

“Ah!” dedi bülbül, “Kurbağalar o kadar gürültü çıkarıyor ki, şarkı söyleme hevesim kaçtı. Sen duymuyor musun onları?”

“Elbette duyuyorum,” dedi çoban. “Ama benim onları duymamın tek sebebi senin suskunluğun.”

XXI

Dev

İsyankâr bir dev tanrının canını almak için göğe zehirli bir ok fırlattı. Ok o kadar uzağa uçtu ki, devin keskin gözleri bile oku artık göremez oldu. Hiddetli dev hedefi vurduğunu düşünerek küfür dolu bir zafer şarkısı tutturdı. Fakat yayın gergin girişinden aldığı ivmeyi sonunda kaybeden ok giderek şiddetlenen bir hızla gökten düşerek günahkâr okçuyu öldürdü.

Din ile alay etme abesliğine düşenler; dillerinizin zehirli oku onun o ebedî tahtının yanına bile varamadan geri dönecek ve kendi hakaretlerinizle öç alacak sizden.

XXII

Şahin

Birinin mutluluğu bir diğerinin mutsuzluğudur.

Eski bir atasözü işte, diyeceksiniz. Ben de diyorum ki, yeni bir fablla yorumlanacak kadar önemli bir söz.

Kana susamış bir şahin, aşkın en samimi hallerinde rahatsız ettiği bir güvercin çiftinin peşine düşmüştü. Şahinin çok yaklaştığını gören, artık hiçbir kurtuluşları kalmayan sevgililer kuğurdayarak vedalaşmaya başlamıştı. Tam o sırada yere hızla bir göz atan şahin aşağıda bir tavşan gördü. Güvercinleri unuttu ve ok gibi uçarak daha iyi bir ganimet olan tavşanın üzerine çullandı.

XXIII

Damon ile Theodor

Kapkara gökyüzü, o güzelim yaz gününe feci bir son vermekle tehdit ediyordu dünyayı. Damon ile Theodor, aralarındaki dostluk dünya üzerinde nadiren görülebilecek iki arkadaş, bir ağacın serinliğinde oturmaktaydı. Göğün sadece en erdemlilere bahsettiğini buluyorlardı kucaklaşmalarında. Şaka ve ciddiyetle örülü sohbetlerinde sarmaş dolaştı ruhları. Bu arada gök gürültüsü havada yuvarlana yuvarlana yaklaşıyor, riyakâr uşaklara diz çöktürüyordu. Fakat Tanrı günahkârları tehdit ederken erdemlilerin korkacak neyi olabilir ki? Damon ile Theodor telaşa kapılmadı...

Fakat birdenbire Damon'un aklına korkunç bir düşünce geldi: "Ya bir yıldırım benden koparıp alırsa arkadaşımı?" Bu düşünce yüreğini korkuyla doldurur, gözlerindeki neşe silinip giderken, daha o anda –kadere akıl sır ermez!– korktuğu başına geldi. Theodor'un cansız bedeni yere, ayaklarının ucuna yığıldı ve zafer sarhoşluğuyla çekilip gitti yıldırım.

"Fırtına tanrısının sağ kolu!" diye haykırdı Damon, "Eğer beni hedef aldıysan, canevimden vurdun beni." Kılıcını çıkardı ve arkadaşının üzerinde can verdi.

Sevgi dolu canlar, bu hikâyeye kutsal bir damla gözyaşı akıtır mısınız? Ağlayın ve canlandırın hayalinizde bir dostla birlikte ölmenin tatlılığını.

XXIV

Çobanın Değneği

Güzeldi genç Daphnis'in çoban değneği; incecikti, servi ağacındandı, tepesindeki topuzuysa yabani zeytinden.

Ah, ne harika bir oyma yapmıştı Aetolialı sanatçı topuzun etrafına! Daphnis ona bunun karşılığında emziren aneleriyle birlikte üç kuzu vermişti, ama bir sürüye bedeldi değnek, bir sürüden de kıymetliydi.

Öyle değerli, öyle değerliydi ki değneği Daphnis için, iki gözünden bile, Polyphemos'un o biricik gözünden bile daha değerliydi.

Uzun süre hiçbir çoban kız Daphnis'in gözüne değneği kadar güzel görünmedi. Ama Eros bu kendini beğenmiş delikanlıya kızıyordu... ve Daphnis gülümseyen Corysia'yı gördü.

Şimdi bir çoban kızı daha güzel buluyordu değneğinden! Şaşırdı, arzuladı, itiraf etti, yalvardı, ağladı... kimse onu duymadı.

Ta ki üçüncü akşama kadar. O akşam Corysia geç vakit onun yanından geçti; alacakaranlık çobanı daha cesur, çoban kızı daha cilveli kılmıştı; alacakaranlığa borçluydu Daphnis iki öpücüğü, yarıya yarıya çalınmış, yarı yarıya verilmiş iki öpücüğü!.. Ah ne hazdı o! Ah ne büyüktü çobanın sevinci!

"Ey Corysia'mın baldan tatlı ikiz dudakları! Ey unutulmaz öpüşler!" diye haykırdı Daphnis ve kutsal kaynakta en sevdiği ıhlamur ağacının gövdesine iki dudağı simgeleyen iki derin çentik atmak istedi.

"Ama," diye sordu çoban kendi kendine, "neden ıhlamur ağacına? Daima yatabilir miyim bu ıhlamurun altında, çentiklere hep göz kulak olabilir miyim? Orada duruyor ıhlamur ağacı, kökü sımsıkı toprakta, etrafında küçücük bir alan... Benimle birlikte yaşayamaz ki. Fakat değneğim

benimle her yere gelir... Benim güzel değneğim böyle güzel işaretlere layık değil mi yani?”

Ve Daphnis –zalim çoban!– değneğin hep tuttuğu yeri- ne, topuzun hemen altına dudak biçiminde iki derin çentik attı ve orayı Corysia’nın yumuşak eliymiş gibi öpücüklerle boğdu; ondan sonra da değneği sadece çentiklerin olduğu yerden tuttu.

Ertesi gün de muradına erdi Daphnis ve değneğin üç du- dağı daha oldu, ertesi sabah yedi dudağı daha.

“Ne kadar sevinçliyim,” dedi, “yakında her tarafın kü- çük dudaklarla kaplanacağı için. Güneş batar batmaz koru- luğa gelmesini söyledim Corysia’ya, birlikte bülbülleri dinle- yelim diye...”

Öyle mi Corysia? Ah cilveli Corysia! Ah, çobanını sevi- yorsan eğer, dön sözünden...

Nafile; korulukta buluştular! Ah, saymayla bitmezdi öpücükler! Bülbülün her ötüşüne bir öpücük eşlik ediyordu. Benim üzüntüm değneğe...

Birbirine doyararak ayrıldı benim çift –“Yarın yine bura- dayız, değil mi?” diye sormuştu kız– ve çoban gidip kendini kürklerle kaplı yatağına attı... Uyudu, uyandı... İlk iş değne- ğine çentik atmak olacaktı tabii... Fakat hepsini hatırlama- sının imkânsız olduğunu gördü ve tüm öpücükleri aklında tutmanın imkânsızlığı öpüşleri de sildi sanki... Duygusuz bir sesle söylendi Daphnis:

“Güzelim değneğimi böyle yıpratmasaydım keşke, daha fazla mahvetmeyeyim bari.”

XXV Natüralist

Tabiatın isim dizinini ezbere bilen, her bir bitkinin ve her bir bitkinin böceğinin envaiçeşit adını söyleyebilen, bü-

tün gün taş toplayan, kelebek kovalayan ve ganimetini çok âlimane bir duyarsızlıkla şişleyen bir adam, bir natüralist (kendilerine tabiat bilimci denmesinden pek hoşlanır bunlar) ormanı baştan başa dolaşırken nihayet bir karınca yuvasının önünde durdu. Karınca yuvasını eşelemeye başladı, içindeki erzakı inceledi, birkaç yumurtayı mikroskobunun altına koydu ve çalışkanlığın, ihtimamın hüküm sürdüğü bu devlette tek kelimeyle epey hasara yol açtı.

O sırada karıncalardan biri tüm cesaretini toplayıp ona seslendi.

“Yoksa sen,” dedi karınca, “bizi görsünler de çalışıp çabalamayı öğrensinler diye Süleyman’ın bize gönderdiği o tembellerden biri misin?”

Münasebetsiz karıncaya bakın: Bir natüralisti tembelin teki sanmak da neymiş!

Genel bir ahlaki önermeyi özel bir duruma indirgediğimizde ve bu özel duruma hakikat katarak o genel önermeyi apaçık gösteren bir hikâye anlattığımızda bu kurguya fabl denir.

Fablların Üslubu Üzerine

Bir fablın üslubu nasıl olmalı? Örnek alınması gereken fabl yazarı Aesopos mu, Phaedrus mu, yoksa La Fontaine mi?

Aesopos'un fabllarını bizzat kaleme alarak bir kitapta toplayıp toplamadığı kesin olarak bilinmiyor. Kesin olan, fabllarının bir tanesinin bile bize onun kendi kelimeleriyle ulaşmadığı. Burada Aesopos fabllarından söz ederken, çeşitli Yunanca derlemelerde bulunan ve ona atfedilen o güzel fablları kastediyorum. Bu fabllara bakılırsa Aesopos son derece kısa ve özlü bir üsluba sahipti; ayrıntılı tasvirlerle oyalanmıyor, hemen konuya girerek her kelimede hızla sona yaklaşıyor, gerekli ile gereksiz ayrıntılar arasında bir orta yol tutturuyordu. De la Motte¹ onu böyle anlatır ve bunda haklıdır. Aesopos'un bize büyük bir örnek olan bu kısa ve özlü anlatımını antik yazarlar da fablların ruhuna o kadar uygun bulmuştu ki, bu üslup genel kural haline getirildi. Özellikle de Theon² bunu ısrarla vurgular.

Aesopos'un kurgularını dizelere uyarlamak isteyen Phaedrus da bu kurala bağlı kalmakta çok kararlıydı belli ki; bunun dışına çıktığı yerlerde hece vezninin cazibesine kapılmış, en basit hece vezninde bile kaçınılmaz bir biçim-

---

1 A. H. de La Motte (1672-1731), Fransız yazar, şair ve eleştirmen.

2 İskenderiyeli ünlü Sofist ve retorikçi.

de tuzağına düştüğümüz şiirsel üslup onu âdeta kendi iradesi dışında bu kurala uymaktan alıkoymuş gibidir.

Peki ya La Fontaine? O eşsiz deha! La Fontaine! Hayır, ona diyecek bir sözüm yok, ama onun taklitçilerine, ona körü körüne tapan hayranlarına itirazım var! La Fontaine antik yazarları o kadar iyi biliyordu ki, onlardan ve tabiattan yola çıkarak mükemmel bir fabl yaratmaması imkânsızdı. Fablın ruhunun kısa ve özlü bir anlatım olduğunun farkındaydı; fablın en zarif süsünün hiç ama hiç süslü olmamak olduğuna inanıyordu. Phaedrus'ta çok beğenilen o zarif kesinlik ve olağanüstü kısalığın kendi fabllarında bulunamayacağını gayet sevimli bir dürüstlikle itiraf ediyordu. Bu özellikleri sergilemesini kısmen dili engellemişti ve Phaedrus'u bu konuda taklit edemeyeceği için düşünmüştü ki, “qu'il falloir en récompens égayer l'ouvrage plus qu'il n'a fait.”³ “Fabllarıma kattığım,” der La Fontaine, “tüm o komiklikler, onlara vermekten âciz olduğum güzelliklerin yokluğunu iyi kötü telafi etmek içindir.” Ne itiraf ama! Benim gözümde bu itiraf ona tüm fabllarından daha büyük bir onur bahşetmektedir! Fakat Fransız kamuoyu bu itirafı ne tuhaf bir biçimde algılamıştır. Fransızlar La Fontaine'in sadece bir iltifatta bulunmaya çalıştığını sandı ve telafi ettiği şeyden çok daha fazla değer verdi bu ikameye! Başka türlü pek beklenemezdi zaten, zira komiklik ve eğlenceye çok düşkün olan Fransızlar için bu ikamenin cazibesi büyüktü. İçlerinden biri, yüz yıl boyunca esprili kalma talihsizliğine sahip olan bir nüktedan,⁴ La Fontaine'in sırf budalalıktan (*par bêtise*) Phaedrus'un peşine takıldığını iddia edebilmiş ve de La Motte da bayılmıştı bu fikre: “Mot plaisant, mais solide!”⁵

3 “Taltif etmek üzere, esere daha önce katmadığı kadar neşe katmak zorunda kaldı.” (Fr.)

4 Bernard Le Bovier de Fontenelle (1657-1757): Fransız düşünür ve yazar.

5 “Latif ama sağlam söz.” (Fr.)

Öte yandan, La Fontaine kendi neşeli gevezeliğinin, büyük bir model olarak gördüğü Phaedrus yüzünden eleştirildiğini düşünse de, Antikçağ'ın himayesinden de tamamen mahrum kalmak istemiyordu. O nedenle sözlerine şunu ekledi: “Fabllarımı böylesine eğlenceli kılmaya cesaret etmemin nedeni, Quintilianus’un hikâyelerin mümkün mertebe eğlendirici (*égayer*) olması gerektiğini söylemesidir. Daha başka gerekçeler sunmak zorunda değilim, Quintilianus’un bunu söylemiş olması yeterli.” – Ben bu otorite karşısında şunu hatırlatmak isterim. Doğrudur, Quintilianus şöyle der: “Ego vero narrationem, ut si ulla partem orationis, omni qua potest gratia et venere exornandam puto,”⁶ La Fontaine’in dayandığı yer bu kısım olmalı. Fakat Quintilianus’un hikâyeye, elbette ölçüyü kaçırmadan, olabildiğince katılmasını buyurduğu bu zarafet, bu Venüs, şen şakraklık mı acaba? Bu ifadede tam bu dışlanıyor gibi geliyor bana. Fakat buradaki asıl nokta şu: Quintilianus hakikatlerin anlatıldığı bir nutuktan söz ederken, La Fontaine antik yazarların kuralını ihlal ederek, onun sözlerini fabla yoruyor. Oysa bu kuralı Theon’da da görebilirdi. Yunanlı, meselin üslubundan söz eder –bir mesel daha ne kadar düz ve kısa olabilir ki!– ve ekler: “εν δε τοις μυθοις απλουστεραν την ερμηνειαν ειναι δει και προσφυη και ως δυνατον, ακατασκευον τε και σαφη.” Yani fablların açıklaması basit ve sıkı, elden geldiğince yalın ve sarih olmalıdır.

La Fontaine’in Quintilianus’un otoritesini kötüye kullanmış olmasını memnuniyetle affederim. Fransızların antik yazarları nasıl okudukları malum! Nitekim kendi yazarlarını da affedilemeyecek bir yüzeysellikte okuyorlar. Hemen bir örnek vereyim! De La Motte, La Fontaine için şöyle der:

6 (Lat.) “Bense diyorum ki, hitabetin herhangi bir kısmına olduğu gibi hikâyeye de olabildiğince zarafet ve sevimlilik katılmalı.” (Quintilianus, *Institutio Oratoria*, IV. Kitap, 2. Bölüm.)

“Tout original qu’il est dans les manières, il étoit admirateur des anciens jusqu’à la prévention, comme s’ils eussent été ses modèles. *La brièveté*, dit-il, *est l’âme de la fable, et il est inutile d’en apporter des raisons, c’est assez que Quintilien l’ait dit.*”⁷ La Motte burada La Fontaine’in sözlerini öyle bir çarpıtmıştır ki, ancak bu kadar olur! Fablın ruhunun kısalık olduğunu bambaşka bir eleştirmene söyler La Fontaine ya da daha ziyade kendi adına konuşur; Quintilianus’u ise anlatının kısalığı değil, eğlenceli olması gerektiği bakımından referans gösterir, zaten başka türlü pek mümkün değildir, çünkü Quintilianus’ta böyle bir ifadeye rastlanmaz.

Asıl konuya döneyim ben. La Fontaine’in şen şakrak anlatım tarzıyla topladığı beğeni, Aesopos’un fabllarına Yunanlardan çok farklı bakılmasına yol açtı. Eskilere göre fabl felsefenin alanına aitti; hitabet sanatının hocaları fablı oradan kendi alanlarına taşımışlardı. Aristoteles fablı *Poetika*’sında değil, *Rhetorik*’inde ele almıştır; nitekim Aphthonius ile Theon da retorik alıştırmaalarında aynı yolu izlemiştir. Aesopos fablları hakkında bilinmesi gerekenleri daha sonraki dönemde de, ta ki La Fontaine’in dönemine kadar, hitabetlerde aramak lazım. Fablı alımlı ve şiirsel bir oyuncığa çevirmeyi başaran La Fontaine’dir; fabllarıyla büyülemişti insanları La Fontaine; eğlenceli dizelerle uzatılan ve sulandırılan fabllar yazarak ucuz yoldan şair olabileceklerini sanan bir sürü taklitçisi oldu; nitekim şiir sanatının hocaları da bu fırsatı kaçırmadı, hitabet sanatının hocaları ise buna göz yumdular; fakat retorikçiler fablı ahlaki hakikatleri etkileyici bir biçimde anlatmanın sağlam aracı olarak övmekten vazgeçtiler, şairler ise fablı iyice şirinleştirilmesi

7 (Fr.) “Usulleri konusunda hep özgündür, eskilere önyargıya varacak kadar hayrandı, (eskiler) ona örnek teşkil etmiş gibiydi. *Kısalık*, dedi, *fablın ruhudur ve ondan hikmet çıkarmak gereksizdir, Quintilianus’un söyledikleri yeter.*” *Oeuvres de M. Houdar de La Motte*, IX. Cilt, Chez Prault l’ainé, Paris 1754, s. 51.

gereken bir çocuk oyunu olarak görmeye başladılar... Hâlâ da o noktadayız!

Antik yazarların ekolünden gelen ve kendisine fablın o ερμηνεία ἀκατασκευοῦς⁸ sıklıkla övülen biri, mesele *Batteux*'de fabl anlatısının süslemelerine dair uzun bir dizin okuduğunda neye uğradığını şaşırmasa mı? Böyle bir kişi hayretle şunu soracaktır: Sonraki dönemlerde her şey böyle değişecekti demek? Zira bu süslemeler fablın hakiki karakteriyle taban tabana zıttır. Bunun nedenini izah etmek isterim.

Ahlaki bir gerçekliğin bilincine fabl aracılığıyla varacaksam, fablı bir bakışta görebilmem lazım; bir bakışta görebilmem için de fablın mümkün mertebe kısa olması gerekir. Fakat tüm süslemeler kısalığın önünde bir engeldir, zira onlar olmasa fabl daha da kısa tutulabilir, dolayısıyla süslü bir üslup, boş laf kalabalığından ibaret olduğu sürece, fablın amacıyla çelişir.

Mesela fabl tam bu kısalığı yakalamak için en bildik hayvanlara ihtiyaç duyar; bütün bir karakteri tasvir edebilmek için bu hayvanların isimlerinin anılması yeterlidir, çok fazla kelimeye mal olacak özellikler onların salt isimleriyle bile anlatılabilir. Bakalım *Batteux* ne diyor: “Bu süslemeler öncelikle yerlerin, kişilerin, durumların tasvirlerinden oluşur.” Bu şu anlama gelir: Lafı fazla uzatmadan “bir tilki” demek yetmez mesela, güzelce anlatmak gerekir:

*Un vieux Renard, mais des plus fins,
Grand croquer de poulets, grand preneur le lapins,
Sentant son Renard d'une lieue etc.*⁹

⁸ Süslemesiz, sade anlatımı. (Yun.)

⁹ La Fontaine'in *Kesik Kuyruklu Tilki*'sinden bir parça: “Yaşlı bir tilki, ama en kurnazından / Büyük tavuk kürüreticisi, tavşanların büyük düşkünü / Bir fersah öteden alınır tilkinin kokusu vs.”

Fabl yazarı, nüktedan bir üçkâğıtçının bireysel imgesini sadece iki heceyle yaratmak için “tilki”den yararlanır, şair ise bu kolaylıktan faydalanmak istemez, sırf fazladan tasvire gerek kalmayacağı için seçilmiş bir şeyi eğlenceli bir şekilde anlatmaktan mahrum kalmamak için bu kolaylığı görmezden gelir.

Fabl yazarı bir fabldaki tek bir ahlaki dersin sezgisel olarak içselleştirilmesini ister. Dolayısıyla bir bütün olarak algılamamız istenen şeyde bir başka hakikat görülmesine fırsat vermeyecek şekilde düzenlemeye özen gösterir fablı. Nitekim dikkatimizin fablın amacından uzaklaşmaması ya da etkisinin azalmaması için konunun dışına çıkan birden fazla ahlaki hakikati yansıtan güçlü ifadelerden kaçınır. – Peki ya Batteux, o ne der? “İkinci süsleme,” der, “düşüncelerdir: Öne çıkan ve diğerlerinden özel bir biçimde ayrılan düşünceler.”

Batteux’nün üçüncü süslemesi olan anıştırma (*Allusion*) da aynı şekilde anlamsızdır ki bu tespitime karşı çıkan yok zaten. “Her şeyden önce eğlendirmek için yazılan anlatıların süslemeleridir bunlar,” sözleriyle bunu bizzat Batteux itiraf eder. Fablı böyle bir anlatı olarak görüyor, öyle mi? Peki ben niye öyle görmemekte inat ediyorum? Neden fablın faydasından başka bir şey düşünmüyorum? Bu faydanın mahrum kalınan diğer tüm hoşlukları aratmadığına, özü itibarıyla yeterince alımlı olduğuna neden inanıyorum? Elbette La Fontaine’in ve taklitçilerinin durumu benim bir fablımdaki adamın ve yayının durumuna benzer: Adam yayının yüzeyinin kayganlığıyla yetinmeyerek üzerine süslemeler oydurmak ister, sanatçı da gayet güzel anlamıştır bir yayın üzerine ne tür süslemeler yapılması gerektiğini ve bir av sahnesi tasvir etmiştir; sonra adam yayını denemek ister ve yay kırılıverir. Ama bu sanatçının suçu muydu? Kim söyledi adama bu yayla eskisi gibi atış yapabileceğini? Oymalarla süslü bu yayı silahlarını muhafaza ettiği odanın duvarına güzelce assaydı ve karşısına geçip gözlerine bir ziyafet çekseydi daha iyi ederdi! Böyle bir yayı kullanmaya kalkmak da nesi! Home-

ros dâhil tüm şairleri cumhuriyetinden atan, ama Aesopos'u baş tacı eden Platon, La Fontaine'in Aesopos'u ne kılığa soktuğunu görse, Aesopos'a derdi ki: "Arkadaş, selamı sabahı keselim artık. Var git yoluna!" Fakat Platon gibi yaşlı bir gamlı baykuşun ne diyeceğinden bize ne?

Çok doğru! Bu arada, son derece makul biri olduğum için bana karşı da az çok makul davranılacağını ümit ediyorum. Dünyayı fabllarımla *eğlendirmek* gibi yüce bir amacım hiç olmadı maalesef; benim tek derdim, bazı özel durumlarda görmezden gelmeye çalışsam da, şu ya da bu ahlak öğretisiydi; bu nedenle fabllarımı mümkün mertebe kısa tutmam ve sade bir dille yazmam gerektiğine inandım. Şimdi dünyayı eğlendiremiyorsam da, zamanla değerim anlaşılır belki. Abstemius'un¹⁰ yeni fablları gibi Aesopos'un eski fablları da dizelerle anlatılıyor ya, kim bilir benim fabllarımı neler bekliyor; kendi öz değerleri haricinde de kalıcı olurlarsa dünyada, onlar da şen şakrak bir neşeyle anlatılır mı acaba? Bunun için şimdilik düzyazılarımdan yararlanılmasını rica ediyorum...

Fakat bu ricamı dile getirmeme bile izin verilmediği vehmindeyim. La Fontaine'in fazla neşeli, dolambaçlı yollara sapmaya pek meyilli üslubundan hoşnut değilsem bile hemen bunun tam zıddını mı yapmak zorundaydım sanki? Phaedrus'un orta yolunu seçebilir, Romalının zarif ve kısa üslubuyla, ama dizelerle yazabilirdim. Zira düzyazı fablları kim okumak ister ki? – Bu sitemle karşılaşacağımdan eminim zaten. Madem öyle, şimdiden cevabını vereyim bari. İki çift laf edeceğim: Birincisi, ki herkes hemen inanacaktır bu sözlerime, o zarif kısalığı dizelerle yakalayamayacağımı hissediyorum. La Fontaine de aynı zorluğu hissetmiş, suçu dilinin üzerine atmıştı. Ben dilimi onu suçlayamayacak kadar beğeniyorum ve içine doğduğu dili ustalıkla kullanan bir dehanın bu dili, o dil nasıl olursa olsun, istediği biçime

---

10 Laurentius Abstemius (1440-1508): İtalyan fabl yazarı.

sokabileceğine inanıyorum. Bir deha için bütün dillerin doğası birdir, bu durumda bütün suç sadece ve sadece bana ait. Şiir yazma sanatına asla hâkim olmadım ki hece vezni- nin ve kafiye- nin orada burada bana efendilik taslamasına izin vereyim. Şayet izin verseydim, hem kısalıktan olur- dum, hem de iyi bir fablın başka önemli özelliklerinden. İkincisi; itiraf etmeliyim ki, Phaedrus’tan hiçbir zaman tam anlamıyla hazzetmedim. De La Motte’un ona tek sitemi, “ahlaki görüşüne çoğu zaman fablın en başında yer verme- si ve bu ahlakın bazen fazlasıyla muğlak olması, fabldaki alegoriden anlaşılmaması” idi. İlk sitem ufak tefek bir ku- sur, ama ikincisi çok daha önemli ve maalesef çok yerinde. Fakat burada bana ait olmayan sitemleri haklı çıkarmak yerine, kendiminkini belirtmek isterim. Şöyle ki; Phaedrus Yunan fabllarının basitliğinden sadece bir adım uzaklaştığı her yerde kaba bir hataya düşer. Hangi birini örnek vere- yim? Mesela:

Canis, per flumen carnem dum ferret natans,

Lympharum in speculo vidit simulacrum suum etc.¹¹

(I. Kitap, 4. Fabl)

Nehirde yüzerken etrafındaki su bulanıklaşacağı için köpeğin suda kendi yansımasını görmesi imkânsızdır. Yunanca fabllarda denilen şudur: Κυνων κρεας εχουσα ποταμον διεβαινε.¹² Yani basitçe “nehirden geçmek” ifa- desiyle anlatılan bu kısımda köpeğin nehrin sığ bir ye- rinden geçtiği düşünülebilir. Aphthonius daha da dikkat- li bir ifade kullanır: “Κρεας αρπασασα τις κυων παρῶ αυτην διηει την οχθην.” Yani “köpek nehrin kıyısından gidiyordu.”

11 “Bir köpek ağzında bir parça etle nehri yüzerek geçerken, suda kendi sure- tinin yansımasını gördü vs.” (Lat.)

12 “Bir köpek, ağzında etle nehirden geçiyordu.” (Yun.)

Vacca et capella et patiens ovis injuriae
Socii fuere cum leone in saltibus.¹³

(I. Kitap, 5. Fabl)

Nasıl bir yoldaşlıksa! Bu dördü niçin bir araya gelmişti peki? Avlanmak için! Eleştirmenler burada bir çelişki olduğunu sık sık vurgulamış, ama hiçbiri bu fablı Phaedrus'un uydurduğunu belirtmemiştir. Yunancada bu fabl aslan ile yaban eşeği (Οναγρος) arasında geçer. Yaban eşeğinin leş yediği bilinir, dolayısıyla ganimetten payını almak ister. Fakat Phaedrus ganimetin paylaşımını da çarpıtarak anlatır:

Ego primam tollo, nominor quia leo,
Secundam, quia sum fortis, tribuetis mihi;
Tum quia plus valeo, me sequetur tertia;
Male afficietur, si quis quartam tetigerit.¹⁴

Oysa bu fablın Yunancası ne harikadır! Aslan daha en başta ganimeti üç parçaya böler, zira antik dönemde her ganimetin bir parçası krala, bir parçası da devlet hazinesine ayrılırdı. “Ve bu parça,” der aslan, “benim, βασιλεὺς γάρ εἰμι;¹⁵ ikinci parça da benim ὡς ἐξ ἰσοῦ κοινωνῶν,¹⁶ nitekim eşit paylaşım hakkı bunu gerektirir; üçüncü parçaya gelince κακὸν μέγα σοι ποιήσει, εἰ μὴ ἐθέλης φυγεῖν.”¹⁷

Venari asello comite cum vellet leo,
Contexit illum frutice et admonuit simul,
Ut insueta voce terreret feras etc.

13 “İnek, keçicik ve uysal koyun bir zamanlar ormanda aslanla yoldaş olmuştu.” (Lat.)

14 “İlk parçayı ben alıyorum, çünkü aslan olarak o benim hakkım; ikinci parçayı bana bırakacaksınız, çünkü ben cesurum; aranızda en güçlü ben olduğum için üçüncü parça da benim hakkım; fakat dördüncü parçaya elini sürenin vay haline.”

15 “Zira ben kralım.” (Yun.)

16 “Zira ganimetten eşit pay almak hakkım.” (Yun.)

17 “Kendi isteğinle çekip gitmezsen, başına büyük bir bela alırsın.” (Yun.)

...

Quae dum paventes exitus notos petunt,
Leonis affliguntur horrendo impetu.¹⁸

(I. Kitap, 11. Fabl.)

Aslan eŧeęi çalılıklara saklıyor, eŧek anırıp yuvalarındaki hayvanları korkutuyor ve “bildik çıkışlara” yöneldikleri için de aslanın pençesine düşüyorlar. İyi de nasıl oluyor bu? Hayvanların her birinin tek bir çıkış yolu mu vardı? Neden aslanın pusuya yattığı çıkışı seçmek zorundaydılar? Yoksa aslan her yerde olabiliyor muydu? – Oysa Yunanca fabl bu tür sorulara meydan vermeyecek kadar mükemmeldir! Yunanca fablda aslan ile eŧek yaban keçilerinin bulunduğu bir mağaranın önüne gelirler. Aslan eŧeęi içeriye gönderir, eŧek korkunç sesiyle yaban keçilerini korkutup dışarı kaçıtır ve yaban keçileri mağaranın girişinde bekleyen aslanın pençesine düşerler.

Peras imposuit Iupiter nobis duas,
Propriis repletam vitiis post tergum dedit,
Alienis ante pectus suspendit gravem.¹⁹

(IV. Kitap, 9. Fabl.)

İki heybeyi de Iupiter mi yüklemiş bize? Kendi hatalarımızı görmeyip başkalarının hatalarını kıyasıya eleştirmemiz onun suı demek? Bu eliŧkinin Tanrı’ya küfre dönüşmesine kaç adım kalmıştır acaba? Akıllı Yunanlar bu işe Iupiter’i hiç karıştırmaz, sadece ŧunu söylerler: *Ανθρωπος δυο πηρας εκαστος φερει*,²⁰ ya da: *δυο πηρας εξημμεθα του τραχηλου*.²¹

18 “Aslan ava çıkarken yanına aldığı eŧeęi çalılıklara sakladı ve eŧeęe o tuhaf sesiyle hayvanları korkutmasını söyledi. Ürküp korkan hayvanlar telaŧla bildik çıkışlara doğru koŧunca aslanın korkunç saldırısının kurbanı oldular.” (Lat.)

19 “İki heybe yükledi Iupiter bize; kendi hatalarımızla dolu olanı sırtımıza koydu, başkalarının hatalarıyla dolu olan ağır heybeyi de göğsümüze astı.” (Lat.)

20 “Her insan iki torba taşır.” (Yun.)

21 “İki torba asılıdır boynumuzda.” (Yun.)

Fakat bu kadar örnek yeter! Eleştirilerimi başka yerde daha teferruatlı bir şekilde anlatma hakkımı saklı tutuyorum; belki de özel bir Phaedrus baskısıyla.

Fablların Okullarda Okutulmasının Faydası Üzerine

Fablların ahlaki faydalarından söz etmek istemiyorum burada; bu konu ahlak felsefesinin alanına girer, ayrıca Wolff'un söylediklerinin üstüne başka ne diyebilirim ki? Antikçağ hocalarının öğrencilerine verdikleri egzersizlerde bir fablın tüm *casus obliquos*'lar¹ ile çekimini yapmalarını, kâh uzatıp kâh kısaltmalarını istemiş olmalarının faydasızlığından da bahsetmek istemiyorum. Bu tür egzersizler ancak fabllara zarar verme pahasına yapılabilir; bu tür egzersizlerde her tür kısa öyküden rahatlıkla faydalanılabileceğinden bu iş için neden fabllara el atıldığını da anlamıyorum, zira bir fabl ancak tek bir biçimde *iyi* anlatılabilir.

Burada uzun uzun açıklamaktan ziyade kısaca değinmek istediğim faydaya fablların *höristik*² faydası denilebilir. – Tüm bilim ve sanatlarda mucitlerin ve özgün düşünürlerin bu kadar az olmasının nedeni nedir? Bu soruyu cevaplamanın en iyi yolu başka bir soru sormak: Neden daha iyi eğitilmiyoruz? Tanrı bize ruh verir, ama deha ancak eğitimle kazanılır. Tüm zihinsel melekeleri çeşitli konularda mümkün mertebe geliştirilip sürekli zenginleştirilen bir oğlan çocuğu, bilgisine her gün yeni bilgiler katmayı, bugün öğrendikle-

1 İsmi yalın halinden başka halleri. (Lat.)

2 Keşfe yarayan, anlamaya vesile olan. (ç.n.)

rini dün öğrendikleriyle hızla karşılaştırmayı ve ona henüz söylenmemiş şeyleri bu sayede kendiliğinden keşfetmeyi alışkanlık haline getirmesi sağlanan, devamlı bir bilim dalından diğerine bakması öğretilen, genelden özele inmek kadar özelden genele çıkmayı da bilen bir oğlan çocuğu ya bir deha *olacaktır* ya da bu dünyada hiçbir şey *olunamaz*.

İmdi, bu genel yaklaşım çerçevesinde yapılması gereken çalışma ve egzersizler arasında kanımca bir öğrencinin yaşına en uygun buluş Aesopos'un fabllarıdır: Buradaki gaye tüm öğrencilerden birer şair yaratmak değil elbette; fakat fablların icat edilmesini sağlayan araç tüm mucitlerin en aşına olduğu şeydir. Bu araç, indirgeme ilkesidir ve en iyisi bunu filozofun ağzından duymamızdır: “Videmus adeo, quo artificio utantur fabularum inventores, *principio* nimirum *reductionis*: quod queadmodum ad inveniendum in genere utilissimum, ita ad fabulas inveniendas absolute necessarium est. Quoniam in arte inveniendi principium reductionis amplissimum sibi locum vindicat, absque hoc principio autem nulla effingitur fabula, nemo in dubium revocare poterit, fabularum inventores inter inventores locum habere. Neque est quod inventores abjecte de fabularum inventoriis sentiant; quod si enim fabula nomen suum tueri, nec quicquam in eadem desiderari debet, haud exiguae saepe artis est eam invenire, ita ut in aliis veritatibus inveniendis excellentes hic vires suas deficere agnoscant, ubi in rem praesentem veniunt. Fabulae aniles nugae sunt, quae nihil veritatis continent, et earum autores in nugatorum non inventorum veritatis numero sunt. Absit autem ut hisce aequipares inventores fabularum vel fabellarum, cum quibus in praesente nobis negotium est, et quas vel inviti in philosophiam practica[m] admittere tenemur, nişi praxi officere velimus.”³

3 Böylece, fablın mucitlerinin hangi söz sanatından yararlandığını, yani indirgeme ilkesini (*principium reductionis*) görürüz. Bu ilke genel olarak tüm icatlar için çok faydalıdır, ama fabl icadı için elzemdir. İcat sanatının en önemli

İndirgeme ilkesinin büyük zorlukları vardır. Kısaltılarak indirgenecek olan kendine has durumlar ve bireysel şeyler hakkında geniş bir bilgi gerektirir. Gençlerden nasıl beklenebilir ki bu? Daha yeni dönemden bir yazarın, öğrencilere en başta tabiat tarihi öğretilmesi gerektiği tavsiyesine uyulmalı, daha alt sınıflardaki derslerin temelini de bu tabiat tarihi oluşturmalıdır. Bu yazara göre, tabiat tarihi diğer tüm bilimlerin, ahlaki olanlar da dâhil hepsinin tohumunu barındırır. Ve tabiat tarihinde bulduğuna inandığı bu ahlak tohumunu sadece hayvanların ve daha alt basamaklardaki canlıların özelliklerinde değil, bu özelliklere dayalı Aesopos fabllarında da gördüğüne hiç kuşku yoktur.

Fakat öğrenci geniş bir bilgiye sahip olsa bile, başlangıçta fablları *icat etmekten* ziyade *keşfetmek* durumundadır, nitekim fabllarımın İkinci Kitap'ındaki çeşitli denemelerle göstermeye çalıştığım, keşfetmekten icat etmeye doğru giden adımlardır. Bir eleştirmen şöyle der: “Ormanda ve kırlarda, ama özellikle de avlanma esnasında evcil ve vahşi hayvanların davranışlarına dikkat etmeliyiz ve ilginç ya da tuhaf bir şeyle karşılaşınca bunlar üzerinde düşünmeliyiz; gördüklerimizin insanların bazı tutum ve davranışlarına benzeyip benzemediğini, bu gözlemlerden yola çıkarak sembolik bir fabl geliştirilip geliştirilemeyeceğini kendimize sormalıyız.” Öğretmen eski fablları bir tür ava dönüştürmeyi başarır,sa,

---

hususu indirgeme ilkesi olduğundan ve bu ilke olmadan fabl yaratılamadığından, fabl yaratıcılarının da mucit olduğundan kimse kuşku duymayacaktır. Ve mucitlerin fabl mucitlerini küçümsemek için hiçbir nedeni yoktur, zira fablın fabl adını hak etmesi ve eksiksiz olması mucitlik gibi büyük bir sanatı gerektirir ve başka gerçeklerin icadıyla öne çıkanların, fabldaki hakikatlere güçlerinin yetmediğini görmesi gerekir. Kocakarı fablları hiçbir hakikat içermeyen boş lakırdılardır ve onları icat edenler hakikat mucitleri değil, gevezelerdir. Fakat onları burada ele aldığımız fabl ve masalların mucitleriyle bir tutmak gibi bir niyetimiz asla yoktur ve eğer pratiğin önünde engel teşkil etmek istemiyorsak, bu mucitleri ister istemez pratik felsefenin alanına almak zorundayız. (Christian Wolff, *Philosophia practicae universalis pars posterior*, s. 310.)

yani aynı hikâyeyi bazen yarıda kesip bazen devam ettirir, hikâyedeki şu ya da bu durumu değiştirerek bir başka ahlaki önermeye dönüştürebilirse, öğrencileriyle ava çıkma zahmetinden kurtulabilir.

Mesela aslan ile eşeğin meşhur fablı şöyle başlar: Λεων και ονος, κοινωνιαν θεμενοι, εξηλθον επι θηραν.⁴ Öğretmen burada durur. Eşek aslanla bir araya mı geldi? Eşek böyle bir arkadaşla kim bilir ne kadar gurur duymuştur! (Bkz. İkinci Kitap'ımdaki VIII. Fabl). Peki aslan böyle bir arkadaşlıktan utanmamış mıydı? (Bkz. VII. Fabl). Ve bu şekilde iki fabl ortaya çıkmış, eski fabldaki hikâyeye biraz değiştirilerek bir başka hedefe, Aesopos'un düşündüğünden de başka bir hedefe götüren bir yol bulunmuştur.

Ya da hikâyeye bir adım öteye götürülür: Başka kuşların dökülmüş tüyleriyle süslenen karganın fablı şöyle biter: και ο κολοιος ην παλιν κολοιος.⁵ Artık eskisinden daha kötü bir şey olmuştu belki. Belki de kendi parlak tüylerinin yolunmasının sebebi, bu tüylerin de ona ait olamayacağının düşünülmesiydi. İntihalcinin durumu buna benzer. Orada enselenir, burada enselenir, sonunda gerçekten onun olan şeyi de çaldığına inanılır. (Bkz. İkinci Kitap'ımın VI. Fablı).

Ya da fablda bazı durumlar değiştirilir. Tilkinin karganın ağzından tatlı dille aldığı et parçası zehirli olsaydı ne olurdu? (Bkz. İkinci Kitap, XV. Fabl). Adam soğuktan donmak üzere olan yılanı merhametten değil de, yılanın güzel derisine gözünü diktiği için yerden alıp koynuna sokmuşsa ya? O zaman da şikâyet edebilir miydi adam yılanın nankörlüğünden? (Bkz. İkinci Kitap, III. Fabl).

Ya da bir fabldaki tuhaf bir durumdan yola çıkılarak yeni bir fabl yazılır. Kurdun boğazına bir but takılmıştır. Kurt kanter içinde öğürürken koyunlar kısa süreliğine de olsa onun şerrinden kurtulmuşlardır. Ama kurdun bu mecburi perhizi

4 "Aslan ile eşek bir araya gelerek avlanmaya çıktılar." (Yun.)

5 "Ve karga yine bir karga olmuştu." (Yun.)

iyilik yapmış gibi görmeye hakkı var mıdır? (Bkz. İkinci Kitap, IV. Fabl.) Hercules tanrılar katına kabul edilir ve Plutos’a saygılarını sunmayı ihmal eder. Can düşmanı Iuno’yu da mı görmezden gelecektir? Yoksa Hercules’in Iuno’ya, başına bunca belayı sardığı için teşekkür etmesi daha mı dürüst bir davranış olur? (Bkz. İkinci Kitap, II. Fabl).

Ya da bir fabla daha soylu bir ahlak katılabilir, zira Yunanca fabllarda ahlaki açıdan pek de değerli olmayan yaklaşımlar vardır. Eşekler Iupiter’den kendilerine biraz daha rahat bir hayat bahşetmesini rica ederler. Iupiter’in onlara cevabı şu olur: τότε αυτους απαλλαγησεσθαι της κακοπαθειας, οταν ουρουντες ποιησωσι ποταμον.⁶ Bir tanrı için ne edepsiz bir cevap! Iupiter’e daha ağırbaşlı bir cevap verdirttiğimi ve bu fablı daha güzel bir fabla dönüştürdüğümü düşünerek seviniyorum (Bkz. İkinci Kitap, X. Fabl).

Burada kesiyorum! Zira kendi denemelerim hakkında yorum yazmaya daha fazla zorlayamam kendimi.

---

⁶ “Ancak idrarlarıyla bir nehir oluşturabilirlerse sefillikten kurtulurlar.” (Yun.)

Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781): Alman yazar, şair, filozof ve eleştirmen. Edebiyata eleştirel bakışı, insanlar arasında eşitliği ve özgür iradenin gücünü savunan fikirleriyle Alman Aydınlanmasının en önemli figürlerinden biridir. Kendi zamanına dek yazılmış tüm fablları inceleyip eleştiri süzgecinden geçirerek oluşturduğu fabl kuramıyla türe yepyeni bir yön vermiştir. Fablların sadece manzum değil, nesir olarak da yazılabileceğini savunmuş, fabl şiirle ahlakın ortak mecrası olarak görmüştür. Yazarın kendi deyişiyle "Aisopos'un dosdoğru hakikate götüren yolunu" izleyerek kaleme aldığı düzyazı fablların tamamı dilimizde ilk kez Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlanıyor.

Zehra Aksu Yılmaz (1966): Giresun'da doğdu, Almanya'da büyüdü, Ankara Hacettepe Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nden mezun oldu. Aralarında Hermann Hesse, Stefan Zweig, Carl Gustav Jung, Gustav Meyrink, Robert Musil, Wilhelm Genazino, Monika Maron, Leo Perutz gibi yazarların eserlerinin olduğu 50 civarında kitabı Almancadan Türkçeye çevirdi. Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlanan diğer çevirisi Rainer Maria Rilke'nin Duino Ağrıları'dır.

9 786052 958230

10 TL